د افغانستان د بشری حقونو خپلواک کمیسیون

د افغانستان د بشری حقونو خپلواک کمیسیون- یوناما

د سیاسی حقونو ګډه څارنه
د ولسمشری او ولایتی شورا ټاکنی
دریم راپور
۱ اګست- ۲۱ سپتمبر ۲۰۰۹

په افغانستان کی د ملګری ملتونو مرستندویه پلاوی

یوناما

د مطالبو فهرست

د موندنو لنډيز ۲
پيژندنه ۳

I. نا امني او بيروني ۴
ټاکنو ته په سيالی کی د تاوتريخوالی او تهديد ډيروالی ۴
د ټاکنو په ورځ نا امنی ۴

II. د رايې اچونې حق ۵
نا امنی او رايې اچونه ۵
د رايې اچونې د مرکزونو او ځايونو يو ځای کول او بې ځايه کول ۶
د ښځو ونډه ۶

III. سرغړونی او بی نظمې ۷
- د رايې د پاڼو د بکسونو ډکول ۹
- *د رايې اچونې په مرکزونوکې* انتخاباتی مبارزه *کول او رايه ورکوونکو ته لارښوونه* ۱۰
- *د رايې ورکولو* ګڼ شمير *کارتونه* ۱۱
- دنورو په نمايندګی *رايه اچونه* ۱۲
- *د ښکته عمر لرونکو کسانو رايه ورکوونه* ۱۲
- *نيمګړتياوی* ۱۲

IV. د بيان آزادي ۱۲

V. نتيجه ۱۳

پای نوټونه ۱۴

لومړی ضميمه - د تفتيش او بيا شميرنی د ارزونی په اړه د ټاکنو د شکايتونو د کميسيون کړنلاره

د موندنو لنډيز

- ټاکنې په داسې شرایطو کې وشوې چې د لوژیستکی او د بشري منابعو د ستونزو په څنګ کې نا امني هم موجوده وه. دا لومړنۍ ټاکنې وې چې د افغانستان د ټاکنود خپلواک کمیسیون له خوا په کلی توګه په مخ وړلی او تنظیم شوې وې او د افغان ملي امنيتی ځواکونو د ټاکنو لپاره د امنيت د سنبالولو مشری په غاړه درلود. دا هم لومړی ځل وو چه د بندیانو او په روغتونونو کې د ناروغانو لپاره ترتیباب نیول شوی وو چې خپل رایې وکاروي.
- د حکومت ضد عناصرو له خوا د نا امني زیاتې پیښې د ټاکنو په برابرتیا او سرته رسولو کې ډیر عمده عامل ګڼل کیده. د افغان ملي امنیتي ځواکونو له هڅو سره نا امني وضعې د افغانانو په پریکړه باندې چې په ټاکنو کې برخه واخلي او که نه اغیزه درلوده.
- د ټاکنو په ورځ دومره حملې او د ډاروني بیل شکلونه ولیدل شول چې په ۱۵ کلونو کې چا نه وو لیدلی. د خواشیني خبره دا وه چې ۳۱ ملکي کسان ووژل شول په شمول د ټاکنود خپلواک کمیسیون د ۱۱ تنو، او هکدارنګه ۱۸ افغان ملي پولیسو او۸ افغان ملي اردو ووژل شول.
- د ملي امنیت د شورا امر له داخلي او بین المللی خبري رسینو څخه غوښتی دی چې د رایې اچونې په ورځ د تاوتریخوالی د پیښو په باب راپورونه ور نکړي. د یو شمیر ژورنالستانود نیولو تر څنګ دغه امر د بیان پر آزادي منفی اغیزی درلود. زیاتو محلي خبري رسنیو د ټاکنو په ورځ د تاوتریخوالی د پیښو د راپور ورکولو څخه ډډه کړیوه.
- د راجسټر شویو کسانو څخه یوه په دریمې برخې رایې اچولې. دغه رقم له هغه شمیر څخه ډیر کم دی چې په تیرو ټاکنو کې ثبت شوی و. د رایې اچوونکو شمیر په ټولو سمیو کې یو شانته نه و. له جګړې څخه په متاثره شویو منطقو کې د رایې اچوونکو شمیر کم و، خو په مرکزي، شمالي او شمال شرقي برخو کې د هغوي شمیر ډیر و.
- که څه هم افغاني ښځې په سیاسي چارو کې زیاته لیوالتیا ښیي، خود سړو په پرتله دوی په ټاکنو کې لیږ برخه واخیسته. نا امنی او کلتوري او اجتماعي بندیزونو د ښځو د برخې اخیستنې مخنیوی وکړی.
- په ټاکنو کې د ټګیو برګیو او بې نظمی په اړه زیات شکایتونه شوې دي، په تیره بیا په دې باب چې د رایو صندوقونه د رایو له پاڼو څخه ډک شوی وو. دغه راز جعل کاري په مرکزي، جنوبي، جنوب شرقي او شرقي برخو کې عادی وه. د هیواد په ځینو برخو کې د بل چا پر ځای رایه ورکول، د ماشومانو له خوا رایې ورکول، د رایو د راجسټر له کارتونو څخه څو ځله استفاده کول لیدل شوی دي. دغه راز د رایی په اکثره مرکزونو کی د درنګ د ناوړه استفاده، د کارتونو د سوري کولو د ماشین ناکاره توب او د راپور شوی درغلیو د ادعا ګانو په اړه په پراخه کچه راپورونه شوی چه د ټاکنو په پروسه باندې د رایه اچوونکو باور کم کړی دی.
- په افغانستان کی د رایه اچوونکو د خپل نوماند د انتخاب حق ازادی د ټولنیز رواجونو لخوا محدود شویدی. د ټولنی د خوښی د نوماند انتخاب څنی وخت د نفوذ لرونکو مشرانو یا په ډلیز شکل ټاکل کیږی. د انفرادی رایه ورکونکو د انتخاب ازادی لا نوره د نوماندو،د دوي د استازو، محلي قوماندانانو او د ټاکنو د خپلواک کمیسیون د کارمندانو له خوا په دې ډول محدود شوی دي چې رایه اچوونکو ته د رایه اچونې په مرکزونو کې هدایات ورکول یا بیرول او هلته يې کمپاين کاوه.

بې له دې چې د ټاکنو خپلواک کمیسیون او د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون د نتیجو پروسه متاثره شي، د جعل کاریو اندازه او ماهیت د ټاکنو د اعتبار په اړه یوه توده مباحثه راپیدا کړې چې ښایي له ټاکنو څخه وروسته سیاسی اوضاع تر اغیزې لاندې راولي.

پیژندنه

د ریاست جمهوری او ولایتی شورا ټاکنی په ۲۰ اگست ۲۰۰۹ د سختو شرایطو او ویری په مهال په جنوب، جنوب لویدیځ او د شمال په ځینو برخو کی تر سره شوی چی ښځو په نسبی توگه د هیواد په ستونځمنو برخو کی چرته چی د تاو تریخوالی او او درغلی ویره وه په ټیټه کچه ونډه واخسته. سره له دینه هم د هیواد په مختلفو برخو کی افغانانو ټینگ هوډ کړی ووچی خپله رایه استعمال کړی . د نړیوالو څارنکو هیئت[۱] او نور زیاتو ته څرگنده شوه چی د ټاکنو تر سره کول افغان ولس لپاره یوه لویه لاس ته راوړنه وه چی دیموکراتیکی پروسی[۲] سره یی خپله ژمنتیا ښکاره کړه .

دا لومړی ځل ټاکنی دی چی په بشپړه توگه د افغانستان د ټاکنو خپلواک کمیسیون په واسطه تنظیم او تر سره کیږی .د یو څو ځایونو پرته د ټاکنیز مواد په خپل وخت او خوندی توگه ورسول شو او لوجستیکی مرستی په مسلکی توگه سنبال شوه. د ۶۲۱۰ ټاکنیزو مرکزونو [۳] څخه زیات یی په ټاکلی وخت پرانستل شول چی ټول ۱۲۰،۴۶۲ ټاکنو کارکونکی[٤] په دی کی گمارل شوی و. د ۲۰۰۴ او ۲۰۰۵ کلونو ټاکنو[٥] په پرتله دا ځل زیات شمیرد ټاکنو مرکزونو فعاله وو.[٦]

د لومړی ځل لپاره افغانان د ځانگړی غوښتنی سره د رایی ورکولو جوگه شول. د ځانگړی ترتیباتو له امله د ملی اردو او ملی پولیسو پرسونل ،داخلی بی ځایه شوی خلک ،راستانه شوی کډوال ،بندیان (کوم چی د محکمی لخوا د رایی ورکولو حق څخه نه وو محروم شوی) او په روغتون کی بستر اتباع ددی جوگه کړل چی رایه استعمال کړی. د ټاکنو خپلواک کمیسیون (۸۲) اضافه د ټاکنو مرکزونه چمتو کړی وو چی د خاص ضرورت له مخی د رایه ورکولو اسانتیا برابری کړی. د یاد وړ ده چی د ۱۳۴۱ څخه ډیرو بندیانو په شمول د ۱۷ ښځو په کابل ،خوست او پروان ولایتونو[۷] کی رایی استعمال کړی.

سره له دینه گڼ شمیر څارونکی او د نوماندانو استازی د هیواد د نا امنه سیمو پرته په ټول هیوادکی د ټاکنو په ډیرو مرکزونو کی موجود وو. دټاکنو مرکزونو کی د هغوی شتون ایله دومره وو چی د درغلی مخنیوی وشی ،او په ځانگړی توگه د نوماندانو استازو ته دنده سپارل شوی وه چی د گډوډی په لیدو سره دی راپور ورکړی . د ټاکنو خپلواک کمیسیون د ولایتی شورا کاندیدانو ۱۶۹،۷۰۶ استازو ته اجازت ورکړی وو چی د دوی څخه ۳۶،۲۲۲ ښځینه ، د ریاست جمهوری نوماندانو ۹۲،۸۹۷ استازی وو چی د دی جملی نه ۲۱،۱۰۳ ښځینه ، د ۱۲۵۰ نړیوال څارونکو څخه ۱۵۸ ښځینه او د ۹۲۲۸ کورنی څارونکو ډلی څخه ۳،۷۵۸ یی ښځینه د ۶۰۹ نړیوال مطبوعاتو پرسونل له جملی نه ۱۵۲ ښځینه ، د هیواد دننه مطبوعاتو ۶۳۸ پرسونل له جملی څخه ۱۲۶ یی ښځینه او د سیاسی احزابو ۶،۹۹۸ استازو له جملی څخه ۳۹۶ یی ښځی وی[۸] . د افغانستان د ازادو او عادلانه ټاکنو بنیاد (FEFA) لخوا ۷،۸۵۸ څارونکو گمارل شوی وو چی له دوی څخه ۲،۶۴۲ ښځینه څارونکی وی[۹].

په افغانستان کی د ملگرو ملتونو مرستندویه هیئت (UNAMA) او د افغانستان د بشر حقونو خپلواک کمیسیون د ټاکنو په ورځ د ۹۲۹ ټاکنیزو مرکزونو نه لیدنه وکړه. ددی کتنو راپور او همدا رنگه د نور اساسی اړوند اعضاء سره د سلا او مشورو په ځانگړی توگه (، EU OSCE/ODIHR, IRI,,NDI, FEFA) د سیاسی حقونو ارزونی راپور سره خپل معلومات شریک کړی . راپور په څلور اساسی ټکو راڅرخی چی د ناامنی او د ټاکنو تر مخه او د ټاکنو په ورځ تاوتریخوالی ، د افغان ولس ټاکنو کی گډون په ځانگړی توگه د ښځو ونده او په ټاکنو کی گډوډی ،درغلی او د بیان آزادی څخه عبارت دی .

I: نا امنی او بیرونی

ټاکنو ته په سیالی کی د تاوتریخوالی او تهدید ډیروالی

ناامنی د ټاکنو تر ورځ پوری د ټاکنو لپاره د چمتووالی او ترسره کیدو په لار کی عمده ستونځه وه . د ټاکنو څخه یوه اونی د مخه دد وسلوالو مخالیفینو لخوا د امنیت اړوند پیښو کی منظم زیات والی د هیواد په کچه پیښ شو چی اصلی موخه یی د ویری چاپیریال رامنځ ته کول و چی د رایی ورکونکو مخنیوی وکړی او د ټاکنو خپلواک کمیسیون (IEC) چارواکی وډاروی . د ډار اچونی بڼی د وژنی ، تختونی ، د بمونو ځای پر ځای کول ، ناقانونه پوستو او شب نامو په بڼه وو چی ډیری په ځانګړی توګه په قندهار ،اوروزګان، هلمند ولایتونه (سویلی سیمه) غزنی او خوست ولایتونه (سویل ختیځه) کاپیسا ، وردګ او لوګر ولایتونه (مرکزی سیمه)[10] کی پیښی شوی دی . د ا تکتیکونه چی د شب نامو د متن نه ښکاریده پدی موخه جوړی شوی وی چی په ټاکنو کی ګډون را ټیټ کړی .
ګڼ شمیر داسی شب نامی چی د مکاتبو چارواکو ته یی اخطار ور کړی وو چی یا خپل مکاتب د ټاکنو په لور وتړی او یا دی هغوی ته اجازت نه ورکول کیږی چی مکاتب د ټاکنیزو مرکزونو لپاره تری کار واخستل شی.د طالبانو لخوا په ۱۸ د اګست ۲۰۰۹ په پراخه کچه یو عمومی اخطار خپور شوی[11] و. طالبانو رایی ورکونکو ته نیغ په نیغ او هم د لاوډسپیکر او په جوماتونو کی د وینا د لاری اخطار ورکړی وو[12].

د طالبانو د لور تهدید ټاکنو ته د چمتو والی وخت ډیر والی وموند . د ټاکنو د نیټی ۲۰ د اګست ۲۰۰۹ نه یوه ورځ د مخه داسی راپورونه ورکړل شوی وو چی طالبانو په ډیرو سیمو کی د ټاکنو مراکزو د مخنیوی په خاطر لاری تړلی وی او رایی اچوونکو ته یی ګواښ کړی وو که د دوی د لاس ګوتی په رنګ ککړی وی (د رایی د استعمال نښه) نو ګوتی به یی پریکول کیږی. د پام وړ د ټاکنو د تر سره کیدو نه یو اونی د مخه څلور د ځان وژنی حملی وشوی ،چی یو په ۱۴ اګست ۲۰۰۹ هلمند ولایت کی او دوه په کابل ښار کی په ۱۵ او ۱۸ اګست ۲۰۰۹ پرله پسی[13] حملی رامنځ ته شوی او یو په ۱۸ اګست ۲۰۰۹ کی په اوروزګان ولایت کی تر سره شوه.دا حملی د ځانګړی پام وړوی چی ټاکنیزه پروسه یی ویجاړوله او د رایی ورکونکو په منځ کی د بدامنی احساس خپراوه په تیره په کابل کی د څو میاشتو راهیسی داسی پیښی نه وی لیدل شوی .

نوماندان او دهغوی کمپائن کونکی د دولت مخالفینو لخوا د ټاکنو نه د مخه اونیو کی تهدید او او نیغ په نیغ حملو ښکار شول . د ۲۰۰۹ د اګست د۱تر ۱۹ نیټی پوری ۱۵ پیښی د وسلوالو مخالیفینو لخواد کاندیدانو اود هغوی کمپائن کونکو د وسائطو پر ضد د مینونو د خخیدو او نور حملو پیښو منځ ته راغلی[14] .پدی سلسله کی ریاست جمهوری د نوماندانو د کمپائن ۵ نفره وتختول شو[15] ، د ولایتی شور یوکاندید[16] او دوه کمپائن کونکی د دولت د مخایفینو لخوا ووژل شول[17] .

د ټاکنو مرکزونه د ټاکنو خپلواک کمیسیون (IEC) د اتقال کاروانونه ،ټاکنیز مواد او IEC پرسونل د مخالیفینو د حملو نښه وګرزیدل . کم نه کم ۲۹ حملی د رایی په مرکزونو وشوی په شمول د هغو مکاتبو چی د ټاکنو د مرکزونو په توګه تری استفاده کیده چه یوازی یی ټاکنیز موادو ته یی زیان واړوه، ۱۴ حملی په هغه موټرو کتارونو وشوی چی ټاکنیز مواد یی انتقالول او یا هغه افغان ملی امنیتی قواوی کومو چی دا کتارونه بدرګه کول د حملو نښه وګرزیدل په ځانګړی توګه د ټاکنو نه څلور ورځی[18] د مخه را منځ ته شوی.د یادونی وړ ده چی د هیواد هیواد په سویل، شمال او شمال ختیځ[19] کی د IEC ۹ نهه چارواکی وژل شول او پنځه نور یی وتختول شول[20].

د ټاکنو په ورځ نا امنی

د ټاکنوتر ورځ پوری د ویرولو او حملو سلسله دوام لرلو او په ۲۰ اګست ۲۰۰۹ د ریکارد وړ د بد امنی پیښی را منځ ته شوی چی په یوه ورځ کی(۳۰۰پیښی) تر سره شوی د څه ۱۵ کلونو په دوران کی . د د ی حملو شمیراو شد ت تر منطقو توپیر درلودلو ، شمال، لودیځی او مرکزی سیمی په نسبی توګه ارامه وی خو د بد امنی ډیری پیښی په سویل ،سویل ختیځ او یو څه په مرکزی برخه (وردګ،لوګر)او شمال ختیځه (بغلان او کندوز) په سیمو[21] کی را منځ ته شوی . دا حملی عبارت وی د ټاکنو د مرکزونو خوا اوشا او نزدی امنیتی پوستو باندی د راکټو حملی ، مائنونو چاودل او د سپکو وسلو برید ونه شامل دی . د مخالفینو د حملو زور د سهار د مخی د ټاکنو

د مراکزو د برسیره کیدو راهیسی تر غرمی د بیا ترلو تر مهال زیات وو. د راپورله مخی په ۲۰ اګست ۳۱ملکی وګړی وژل شول او ۷۹ ملکی افراد ټپیان شول او د IEC د مطابق د ملکی تلفاتو په منځ کی ددوی ۱۱ چارواکی هم شامل دی[۲۲]. ددی سره ۱۸ ملی پولیس او ۸ ملی اردو سرتیری وژل شول او لږ تر لږه ۲۷ ملی پولیس او ۲۷ ملی ادو پرسونل ټپیان شول[۲۳]. بیا هم زیاتی پیښو شدت په نسبی توګه کم وو او په ښکاره یی موخه د وژنی نه وه .زیات شنونکی پدی اند وو چی ددی بریدونو موخه د ویری چاپیریال رامنځ ته کول وو چی د ولس ایراده د رایی ورکونی مرکزونو ته تګ څخه منع کړی .

II.د راي ورکولو حق

په څه تعداد کې فکتورونو د اکثره وګړو چې غوښتل یي د راي د ورکولو د حق څخه استفاده وکړي، اغیزه وکړه ، په څنګړی ډول نا امنی او دودی خنډونه (خصوصا د ښځو لپاره) او په عامه ادارتو [۲٤] بې باوریوه. په پایلی کی د افغانستان ملی امنیتي چارواکو او د ټولټاکنو خپلواک کمیسون د نه ستړیدونکو هلو ځلو باوجود د ۲۰۰٤ کال[۲۵] د ریاست جمهوري او په ۲۰۰۵ کال کې د پارلماني ټولټاکنوپه پرتله د هیواد په کچه د وګړو برخه اخیستنی کمه وه[۲٦]. د ټاکنو خپلواک کمیسون مطابق، په اساس د دوی د ۱۵۲۹۵۰۱٦مستحقو رایی ورکونکو، ۳۸.۷۵ فیصده مستحقو وګړو په ټولټاکنو کې ونډه اخیستی چې د هغی جملی څخه یي ۵۸،٤۲ فیصده نارینه، ۳۸.۷۵ فیصده ښځینه او پاتی ۲.۸۳٪ یي کوچیان تشکیلوي.[۲۷]

نا امنی او رایې اچونه

د ټاکنو په ورځ خراب امنیت د هیواد په بیلا بیلو برخو کې د رایي ورکوونکو په شمیر اغیزه وکړه. د غورمچ ولسوالي څخه پرته د شمال[۲۸] په اکثره سیمو کې د انتخاباتو پروسه په نسبی ډول د امنیت په فضا کې پر مخ ولاړه. همدارنګه په غربی سیمو[۲۹] (په استسنا د شینډنډ ولسوالي(هرات ولایت) او فراه ولایت) او په مرکزي غرائیزه سیمو[۳۰]، تخار او بدخشان ولایتوکې (په شمال ختیځ زون)[۳۱] ، پنجشیر او فروان ولایتونه[۳۲] (مرکزي مناطق) کې امنیتي پیښې کمې وي. په دغو سیمو کی په عمومی ډول ارامه فضا[۳۳] او ښه عامه پوهونه د هیواد پدي سیمو کې د زیاتو وګړو د ونډې اخیستنې سبب شوه.

بر خلاف د ټاکنو خپلواک کمیسون په مطابق، د امنیتي پیښوله امله ۷٦۰ د راي اچونی مرکزونه فعاله نه شول. [۳٤] د یونما او د افغانستان د بشرد حقونو مستقل کمیسون له مخی[۳۵]، کپیسا ، لوګر او وردک (مرکزي زون)[۳٦]، کندز او بغلان ولایتونه (په شمال ختیځ زون کې)[۳۷]، فراه او هرات ولایتونه (په غربي سیمه)[۳۸]، نوریستان (په ختیځه سیمه کې)[۳۹]، پکتیکا په جنوب ختیځ زون کې[٤۰] او همدارنګه جنوبي سیمو کې په خاص ډول زیانمندی شویدی. په جنوبی سیمو کی خپلواک حضوری نظارت پدی موخه چه څومره د راي اچوني مراکزد امنیتي ستونزو له امله بند وو البته ممکن نه وه.

علاوه پردی د جنوب، جنوب ختیځ او ختیځ، لوګر او وردک ولایتونو (په مرکزي سیمه کې)، کندز او بغلان ولایتونه په جنوب ختیځه سیمه کې او فراه ولایت په غربی زون کې د وګړو زیاته برخه په هغو سیمو کی چه تاوتریخوالی ماثره کړی د راي مرکزو څخه د همدي ستونزي له امله ځانونه لیري وساتل. په پراخه کچه ویل کیږي چې نا امني ددغو افغانانو درایی ورکولو د حق څخه د برخمنتیا مخنیوی وکړی. په جنوبي سیمو لکه کندهار، هلمند، زابل او ارزګان ولایتون[٤۱]و(په استثنا د نمروز[٤۲]) په کوڅو کې ډیر کم وګړي ترسترګو کیدل. په جنوب ختیځ، خصوصاً د خوست[٤۳]، غزني او پکتیکا په ولایتو کې نا امنی د رایی ورکونکی د رایی اچولو په تسمیم نیولو کی عمده فاکتور لیدل کیده. همدارنګه د وردکو ولایت په اکثره سیمو کې کم تعداد مراکز خلاص و[٤٤]و. ګمان کیږی چه ډیرو کم رایه ورکونکی تر سترګو شول.

د راي اچوني مراکزو ته نژدې خال خال راکټی بریدونه، انفجارات اوهمدارنګه د افغانستان امنیتي قوتونو او مخالفینو ترمنځ بریدونو نه یوازی خلګ په ټاکنو کې د ګډون څخه منصرف کړل بلکه د وخت نه د مخې[٤۵] یا په مواقت ډول[٤٦] د راي د مراکزو تړل یا د یو ځاي څخه بل ځاي ته تبدیلول[٤۷] د خلګو ګډون په ټاکنو کی مخنیوی

وکړی یا مجبوره کړی چه په لیری پرتو سیمو کی د امن کې راي اچوني مرکزو ته سفر وکړي. د بیلګی په توګه د هلمند ولایت د لشکر ګاه ولسوالي د کرزي ستدیوم په سیمه کې د راي اچوني یو مرکز د خلاصیدو سره سم د راکټو تر برید لاندې راغي چې پکې یو ماشوم مړ او دوه ځوانان زخمیان شول، او په ستدیوم کی موجود خلک اړشول چه ساحه ترک کړی. د کنړ ولایت د نارنګ ولسوالي کې د بار نارنګ راي اچوني مرکز ته نږدی یو راکټ لګیدل او د افغانستان د امنیتي قواو او مخالفینو ترمنځ نښته د رایي اچوني مرکز د تړولو سبب و ګرځیدل. ویل کیږی د ورځې په وروستیو کې کله چه مرکز بیرته خلاص شو نو وګړي د راي اچوني لپاره رانه غلل. همدارنګه د خاص ارزګان ولسوالي، ارزګان ولایت کې د حکومت ضد عناصرو او د افغان قواو چه د خارجی قواو ملاتړ ورسره و تر منځ نښتی او د توپونو په بریدونو د ډیرو خلکو درایی اچونی مخنیوی وکړی.

د طالبانو ترولکی لاندی سیمو کی وګړي په ټاکنو کی د ګډون لپاره د طالبان د غچ ځخه په وېره کی وه. لکه چې وړاندې یادونه وشوه، طالبانو لا د مخه خلګو ته ګواښونه کړیوه او تهدید کړیوه چې په ټولټاکنو کې برخه وانه خلې کنې ددوي ګوتې به ورغوځې کړي او هم یې په تګ راتګ بندیز لګولي وو[48]. په نتیجه کې یې د زابل ولایت په زیا تره سحو کی، د هلمند خاص برخی (سنګین،واشر، کانیشن، ګرمسیر، کجاکي ، دیشو، بغران او نوزاد ولسوالي) او د ننګرهار، کنړ، نورستان او لغمان ولایتونوزیاتره سیمو (په شرق کې) ټاکنی ندی ترسره سوی او که چیرته هم تر سره شویوی د ولسوالیو مرکز پوری محدوده وی. د هیواد په بعضو سیمو کې مخالفینو لخواد سرکونه بندول خلکو ته ددوي تهدیدونه په عملي ډول ثابت کړل.[49]

تغیر مکان یا د رایو دمرکزونو او محلونو یوځی کیدل

د د رای اچولو د مراکزو په شاه وخوا کی د امنیت د زیاتوالی د هڅو په موخه د انتخاباتو مستقل کمیسیون د 2009 د آګست په 18مه نیټه اعلان وکړ چه د رایو 6519 مرکزونه به د رایو اچولو په ورځ خلاص وی.[50] لکه چې وړاندې یادونه وشوه دا تعداد د مرکزونو یو زیاتوالی وه په نسبت د 2004 او 2005 انتاخاباتونه. د ټاکنو خپلواک کمیسون د رایو اچوونکو د عامه پوهاوی د لوړوالی لپاره تعلیمی فعالیتونه او معلوماتی مبلرزی ترسره کړی تر څو رایه اچونکی د رایو د مراکزو د موقیت څخه خبر وی. د مثال په ډول په شمال کی دا یوه برخه د (څنګه رایه واچوو ، او چیرته رایه واچوو) تر نامه لاندی د ټاکنو خپلواک کمیسون یوه عمومی برنامه وه.

اګرچه د د ټاکنو خپلواک کمیسون د رایو اچونو مرکزونه د بی امنیتی له وجهی د تقسیم آوقات نه یوازی یوه اونی وروسته اعلان کړل ، د د ټاکنو خپلواک کمیسون وکولای شول چی د عامه پوهاوی پروګرامونه یوازی په شهری سیمو او امن ځایونو کی تر سره کړی. د کاندیدانو نمایندګانو او پخپله کانیدان داپخپلو ځانونو باندی ومنله چی رای اچوونکود رای دمراکزو د انتقال او د مدغم څخه د شمال ، شمال شرق، غرب اود کندزشمال غرب په ناامنو سیمو کی با خبرکړی. دا ګمان کیږی چی د رای اچونو به ورځ بعضی رای اچوونکو لاهم د رایو اچونو د مراکزو څخه خبره نه وه. د مثال په ډول د بدخشان د کشم او خواهان په ولسوالیو کی بعضی مراکزو یو زیات شمیر رایو اچوونکو وموندل چی هغو ادعا کول چه هغه خبر نه و چرته رایه واچوی. لا تر مخه دا ویره څرګنده شو چی د رایو د مرکزونو د انتقال، یوځی کیدل کیداشی یو زیات شمیر خلک خصوصآ هغی ښځی چی د رایو له مراکزو نه لری پراتی دی او مرکزونه ورته معین شوی ندی ، د رایو اچولو څخه محرومه پاتی شی.[51] اما دا نه تصدیق یا د شمره غورځول کیداشی.

د ښځو ګډون:

که څه هم افغان ښځو په سیاسی او انتخاباتی پروسی کی د خپلی علاقی زیاتوالی وښودلی ، مګر د بی امنیتی د زیاتوالی تآثیرات اوهمدارنګه بعضی رواجی نورمونو ښځی د ټولنیز ژوند د مشارکت او برخه اخیستنی څخه منع کوی. د ښځو د رایو اچونو توان او قدرت اکثرآ په محلی حالاتو پوری تړاو درلود. په عمومی ډول د ښځو برخه اخیستنه د نارینو په پرتله د رایې په مراکزو کی ډیره کمه وه. د ښځو برخه اخیستنه د ملک په امنو سیمو کی لکه د شمال[52] په مرکزی ساحو کی[53] او یا هم په غرنی مرکزی سیموکی، اویا هم د هرات او بادغیس په ولایاتو[54] ، شمالی سیمو لکه بدخشان او په تعضو نورو ځایو کی لکه د پروان ولایت په بعضو سیمو کی یوه تشویقی جنبه درلوده. حتی ډیره زیاته تشویقی بڼه یی د شبرغان ښار[55]، جاوزجان، قلا نو بادغیس، او داسی نورو ځایو کی درلود چیرته چه د ښځو شتون (برخه اخیستل) له نارینو څخه په کافی کچه زیاته وه. په دغه زون کی د ښځو د

برخه اخیستنو د ډیروالی د کچې علت دا وو چې دعامه پوهاوی فعالیتونو او د بلې خوا د د ښځینه کاندیدانو د کمپاین او بسیج کول دوی ټول را وهڅول چې د خپلو رایو د حقونو څخه باخبره شوی وی.

یوناما او د بشر د حقونو د خپلواک کمیسیون د راپور له مخې په نا امنه سیمو کې تقریباً 430 د ښځو د رایو اچونو مرکزونه یا بند پاتې شول او یا هم انتقال/ مدغم شول. دا ممکن ده چه دغه تسمیم (که څه هم د امنیتی ستونځو له کبله حق په جانبه و)د ښځو لاسرسی د رایی مرکزونو ته نوره هم ستونځمنه کړل او د رواجی او لوجستکی فشارونو (لکه د ملکی ترانسپورت څخه استفاده، ښځو د جدی ستونځی سره مخ شوی کله چه دوی مجبوره شوی چه د لیری واټن سفر وکړی.

څرنګه چه داسی شواهد وجود نلری چی دا څرګنده کړی چه د ښځو د رایو اچولو مرکزونه په یو معین وخت کی د دښمن تر حملی لاندی راغلی وه،وویل کیږی چه بی امنه چاپیریال د ښځو د رای اچونی مخنیوی و کړی[٥٦]. د مثال په توګه په کابل ښار کی دا ولیدل شول چه د ښځو سیاسی برخه اخیستنه د یو ښار په کچه څرنګه چه تمه کیدل ډیره ټیټه وه. بعضی ګمان کوی چه د ښځود رایی اچونی تصمیم په احتمالی توګه د دودی فشارونو په نسبت بی امنی زیات متاثره کړیوه. د سږ کال په انتخاباتو کی د ښځو د برخه اخیستنو کچه په نسبت د 2004 او 2005 نه په لوړه کچه ټیټه وه. په جنوب او شرق زون[٥٧] کی دفراه ولایت په غربی زون کی، وردګ او لوګر ولایتونه[٥٨] په مرکزی زون کی او کندز ولایت په شمالی زون کی د ښځو برخه اخیستنه په ډیره ټیټه کچه وه. په ډیره ټیټه پیمانه د هلمن[٥٩]د د ناو زاد په ولسوالی کی، هلمند د خانشین په منطقه کی[٦٠] په یوه جومات کی او د لوګر په ولایت کی د اتموری په منطقه کی اټکل کیږی چه هیڅ یوه ښځه خپلی رایی ندی کارولی.

بر سیره پردی، د نارینو د نفوذ لاندی چاپیریال کی د ښځینوو د نقش دودیز درک د ښځو د انتخاب او خوځښت د آزادی د سلب کیدو سبب ګرځی. د هیواد په زیاته برخه کی رواجی او رسومی عنعنات د ښځو برخه اخیستنه په انتخاباتی پروسو کی، که د نوماند یا رایه اچونکی په صفت وی یو نامنظم او غیر مرتبط عمل ګڼل کیږی. په عامه ژوند کی ګډون کونکی ښځو باندی ګواښونه،آزار، او بریدونه[٦١]، په افغانی چاپیریال کی د ښځو په وړاندی محافظه برخورد بیلګی دی. لدی امله دا حیرنونکی نه ده چی د انتخاباتو د کمیسیون د تعلیم او د عامه پوهاوی د کوششونو او د مدنی ټولونو او سیاستمدارانو د تشویق سره سره چه ښځی یی هڅووله چی خپلی رایی ورکړی، بیا هم ښځی پدی حالت کی نوی چی د خپلی رایې د حقوقو څخه په سمه توګه ګټه واخلی او په خپله خوښه زادانه تصمیم ونیسی او په انتخاباتو کی برخه واخلیی.[٦٢]

که څه هم، د انتخاباتو مستقل کمیسیون 62844 ښځی یی د ښځینوو د رای اچولو د مرکزونو د نظم لپاره استخدام کړی[٦٣] و چه دغه کچه لا هم د کومو ارقامو چی د ښځینوو د رایو د مرکزونو ضرورت ورته محسوس کیدله کم وو. په نتیجه کی 3504 دښځو د رایو اچولو مرکزونه د مخورو نارینه مشرانو لخوا اداره کیدله. اکثراً دغه مراکز په جنوب ختیځ زون[٦٤] کی د پکتیا پکتیکا خوست او غزنی ولایتونو[٦٥] ، په لویدیززون کی غور ولایت،[٦٦] او په ختیز زون کی ننګرهار ولایت کی شتون درلود. د ښځینه کارکونکو نشتوالی د انتخاباتو په مرکزونو کی کیداشی د بغضو ښځینه د رایو د اچولو مخنیوی کړیوی بیله شکه دودیز نورمونه څوګندوی چی د نارینو په حضور کی د ښځی رایه ورکول نا مناسبه دی[٦٧]. د فیفا په مطابق، په جنوبی سیمو کی د ښځینه کارکونکو نشتوالی د ښځو د رایی اچونی مخنیوی وکړی[٦٨]. د بیلګی په توګه د ارزګان په ولایت کی د ښځینه رایه اچوونکی یو ګروپ د چوره ولسوالی په شمالی برخه کی د رایه کارولو په موخه را ووتلی وی اما د رای اچولو په مراکزو کی د ښځینه کارکوونکو د نشتوالی له کبله دوی خپله رایه ونکاروله.[٦٩]

درغلی او بی نظمی:

د دی لپاره چی د سرغړونو مخنیوی شوی وی د ټاکنو خپلواک کمیسیون د سرغړونو ضد د حل څو لاری اود پیداکولو اقدامات پلان کړل، په شمول ددی چی اچول شوی رای د اعتبار لرولو لپاره باید ټاپه لرونکی وی، د نه تلونکی رنګ کارول، د رایو د صندقونو لپاره د نمبر درلودونکو سیلونو(قلفونو) کارول، درایو د نتایجو د خوندی انتقال لپاره د نتایجو د پاڼی او همدارنګه د رایه اچولو دمرکز ژورنال کارول، ټنګ امنیت او دټاکنو حساسو موادو ته محدوده لاس رسی او تر مخه پلان شوی حسابی تصفیه. د ټاکنو د حساسو موادو د تګ راتګ محتاطانه

کنترول. د سرغړونو ضد نور اقدامات د حساسو موادو د حرکت سخت کنترول او د حساسو موادو لاستی، طرزالعملونه کوم چی د سرغړونو په موندلو او مخنیوی کی کاریږی(د شپږو موازین په شمول چی لاندی ذکر شویدی) حد اکثر شفافیت او په خاصا توگه د کتونکو، نمایندگانو او د ژورنالیستانو کره کتنه[۷۰].

سره لدی، ددی لپاره چی اعتبار او حیثیت د نتایجو د شمیرنو په پروسه کی مطمین شی داسی یو سیستم رامنځته شو چی شکمنی پایلی وپیژنی تر څو په اتوماتیک ډول کرنتین شی.[۷۱] دغه پارلیکی د پایلو د کرنتین لپاره لاندی شپږ موازینونه شاملوی:۱) د رایه اچولو په یومحل کی د ۶۰۰ او یا لدی نه زیاتو رایو ثبت کیدل او ۹۵ فیصده رای د یو کاندی لپاره. ۲) د رایه اچولو په یو مرکز کی د ټولو رایو شمیر زیاتیدل له هغه شمیر رایه پاڼوڅخه چی د رایو اچولو مرکز ته ورکول شوی دی. ۳) کله چی د رایه اچولو په یو محل کی له ۱۰۰۰ څخه زیاتی رایی واچول شی په هغه صورت کی چی دا تصدیق شی چی دا د رایه اچولو د یوه محل نتا یج دی نه د رایه اچولو مرکزونه۴) درایه اچولو دداسی مرکز څخه د نتایجو ترلاسه کول چی په حقیقت کی هیڅ خلاص نه ؤ. ۵) د رایه اچولو د داسی مرکزونو څخه د پایلو تر لاسه کول کوم چی د ټاکنو د خپلواک کمیسیون له لوری ارزول شوی وی او دوی هغه مرکز فریبکارانه موندلی وی او یا هم ۶) داسی پایلی چی د ټاکنو خپلواک کمیسیون شکمنی بللی وی .

پدی هکله د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون ته واک ورکړ شوی ؤ تر څو هغه شکایتونه باندی قضاوت وکړی چی په ټاکنو کی د سرغړونو، په رایه اچولو یا حساب کولو کی فریب او یا هم د ټاکنو به موادو او رایه اچولو په صندقونو کی غیری قانونی مداخلو په اړه وی. [۷۲] که چیرته ټاکنیزی سرغړونی تر سره شی، د د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون کیدای شی د رایو د بیا شمیرلو امر ورکړی، دوهم ځلی رایه اچولو، د رایو په با طلولو او یا هم نورو اقداماتو او مجازتو باندی امر ورکړی.[۷۳] یوازی د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون د رایه اچولو او حسابولو په اړوند شکایتونو باندی د قضاوت نه ورسته به د ټاکنو خپلواک کمیسیون په داسی موقف کی وی چی د ټاکنو پایلی تصدیق کړی.[۷۴]

د ۲۰۰۹ کال د سپتمبر په ۸ نیټه د ملگرو ملتونو د سر منشی خاص استازی کای آیدی د ټاکنو په خپلواک کمیسیون او د ټاکنو د شکایتونو په کمیسیون غږ وکړ چی د رایه شمیرلوپه لومړنیو پایلوکي چي د بي نظمي کوم بیلگي لیدل شوي وي باید له لومړي پړاوو کي ویستل شي . هغه نور ټنگار وکړی چی (ددی ټاکنو حیثیت او بشپړتیا د افغانستان لپاره خورا مهمه ده ...) او د ټاکنو خپلواک کمیسیون او د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون باید خپل ماموریت په ډیر لوړ معیار سره ترسره کړی (تر څو اخیری پایلی په افغانستان کی د رایه ورکوونکو هیلی په پوره توگه منعکسی کړی)[۷۵]

اما تشویشونه هغه وخت څرگند شول کله چی د سپتمبر په ۸ نیټه د ولسمشریزو ټاکنو لومړنی پایلی اعلان شوی او د ټاکنو خپلواک کمیسیون د نه منلو شپږ معیارونه د جمله څخه یوازی دری وکارول[۷۶] او د رایه اچولو د ۵۷۹ مرکزونو پایلي کرنتین شوي.[۷۷] د ټاکنو خپلواک کمیسیون دا توجیهات ورکړل چی د ټاکنو قانون د ټاکنو خپلواک کمیسیون ته دا واک ندی ورکړی چی د ټاکنو پایلی باطلی کړی او د ټاکنو هغه پایلی چی کرنتین شی هغه باید د قضاوت او بی اعتباره بللو لپاره د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون ته ولیږل شی، که چیرته مناسبه وی.

د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون ۲۵۸۴ شکایتونه ترلاسه کړی دی چی لدی جملی نه ۸۹۳ یی په لومړیتوب کی راځی.[۷۸] د ۲۰۰۹ کال سپتمبر په ۸ نیټه، د و لسمشری ټاکنو د رایی پر بعضو بکسونه له لومړنیو څیړنو وروسته د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون د درغلیو واضح او قانع کونکی شواهد تر لاسه کړ (د زیاتو معلوماتو لپاره لاندی وگوری) هغه شواهد چی د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون تر لاسه کړی یکی د رایه اچول د صندقونو څخه نښانی، هغه فورمونه چی له رایو سره وی او د رایو خپل حالت چی په قانونی توگه ندی اچول شوی یا په صحیح توگه حساب شوی ندی.[۷۹] برسیره پر دی د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون د ولسمشری ټاکنو لپاره د هغو بکسونو د بیا شمیرنی او حسابی تصفیی امر وکړی چیرته چه د رایی په یوه مرکز کی د جمله اچول شوو رایو شمیر ۶۰۰ وو یا ډیر یا چیرته چه ولسمشری ته یوه نوماند ۹۵ په سلو کی یا تردی زیات اعتباری رایی د ځان کړیوی او هلته د ۱۰۰ زیات رایی د رایی اچونی یه مرکز کی اچول شویوی.[۸۰] پدی اساس د ټاکنو خپلواک کمیسیون اعلان وکړ چی برسیره پردی د رایه اچولو د ۴۴۷ محلونو رایي په قانوني ډول بي ارزښته گڼل شوی او د رایه اچولو ۳۳۷۷ محلونو رایی به بیرته وشمیرل د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون او د ټاکنو خپلواک کمیسیون د احسایوی نمونه د حسابی تصفیه موافقه کړی، د رایو ۳۴۵ بکسونه په نا ټاکلی شکل د حسابی تصفیه لپاره انتخاب شول. دغه حسابی

تصفیه د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون د هفو شکایاتو د پلټنی مهتم دی چه د ټاکنو یه ورځ یا وروسته سپارل شویدی. د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون به د رارسیدلو شکایاتود پلټنی پایلی او موندنی به ددوی د تسمیم نیولو کی چه ایا ټاکنیزو بینظمیو د ولسمشری ټاکنو په نتایجو باندی اثر ولری استفاده تری وشی.

د ټاکنیزو سرغړونو او بی نظمیو په اړه ملاحظي وړ شمیر شکایتونه د یونما او د بشر دحقونو د خپلواک کمیسیون له لوری ترلاسه شوی دی چی ځیني یي د راپور په پای کی د واقعو په توګه بیان شوی دی او دا اصلاً د ادعاګانو بیلګی دی چی ګډو ګروپونو ترلاسه شی او کتنه یی ترسره شویده. یونما او د بشر دحقونو خپلواک کمیسیون د بی نظمیو او سرغړونو په هکله ۳۸۷ شکایتونه تر لاسه کړی چی ۲۴۱ شکایتونو ته یی کره کتنه شوی ده چی لاندی ذکر شوی دی. تقلبی رایه اچونه د هیواد ټولی برخی ندی متاثره کړی مګر په مرکزی، جنوبی، شرقی او جنوب شرقی سیمو کی او د فراه ولایت به غرب کی د راپورونو له مخی زیاتی وی. که څه هم د اټکل له مخی ۲۸۰۰۰۰ کتونکی او د کاندیدانو نمایندګان د نظارت په موخه په ټول هیواد کی خپاره شویوه چه د سرغړونو مانع وګرځی او اشتباهات او بی قانونی په نښه کړی.[۸۱] په هر صورت ناامنی کتونکی دی ته اړ کړل چی د رایه اچولو یو شمیر مرکزونو ته په جنوبی، جنوب شرقی او غربی سیمو کی او همدارنګه د وردګو، لوګر او د کاپیسا ولایت جنوبی ولسوالیو (مرکزی سیمه) ته لاړ نشی چیرته چی د بی نظمیو او سرغړونو په هکله د یو زیات شمیر شکایتونو ابتدا وشول.[۸۲]

د رایي اچوني د صندقونو ډکول

د رایه اچووني د صندقونو د ډکولو او د ستونزو د وسعت ته په کتلو سره که چیرته په رښتیا دغه ادعاګانی ثابتی شی ادعاګاني د ټاکنود پایلو سپیڅلتوب کیداي شي په بالقوه توګه سخت متاثره شي. یونما او د بشر د حقونو خپلواک کمیسون لخوا تر لاسه شوی بي شمیره ادعاګاني د رایو صندقونو د ډکولوسره تړاو لري. څرنګه چه د شکایتونو خپلواک کمیسون په نښه کړل د رایی اچونی د صندقونو ډکول په اړوند د شک د ډیروالی فکتورونه له جمله نه، د رایي اچووني ټولو محلونه رایي یوشانته شمیر درلودل، د رایي اچووني هغه محلونو چې هلته یوه ځانګړي کاندید ۱۰۰ فیصده رایي اخستي وي، د پایلو د پاڼي او د رایو په صندقونوکې د رایو د شمیر توپیر، درایي اچوونو په پاڼویوشان نښي، د رایه ورکولو د محل په ژورنال کي د رایه ورکوونکو ثبت شوي شمیري او د اچول شوو رایو ترمنځ توپیراو د رایو هغه پاڼي چې د قات کولو نښي نه لري دا ښي چې دوي قات شوي ندي او صندق ته اچول شوي.[۸۳] ددی پریکړه کول چه ایا درغلی شویده، د ټاکنود شکایاتو کمیسون به د ددغو عناصرو ترکیب وکاروی.

زیلت شمیر هغه شکایتونه چه د رایه اچونی د صندقونو سپیڅلتوب د مصلحت د خطر سره مخ کړی د سهیلي حوزي[۸۴] په ځانګړي توګه د کندهار ولایت د سپین بولدک، ارزګان ولایت د ترینکوټ او دکندهار ولایت د شوراوک له ولسوالیو، د سهیل ختیځي حوزي په ځانګړي توګه د غزني او پکتیکا ولایتونو[۸۵] ، د ختیځي حوزي[۸۶] او مرکزي حوزي[۸۷] اساساً د کابل، لوګر، کاپیسا او وردګو له ولایتونو ترلاسه شوي. د بیلګي په ډول یو شمیر را رسیدلی شکایتونه دا جوته وی چې د ټاکنو د خپلواک کمیسیون او دولتی چارواکو، محلي قومندانانویا افغان ملي پولیسو یوه شپه مخکي تر ټاکنو او د ټاکنو په ورځ د رایي اچووني صندقونه د رایي اچووني له محلونو څخه نورو ځایونو (عموماً شخصي کورونو) ته انتقال ول چیرته چې داصندقونود ادعاوو له مخي د ځانګړو کاندیدانو په ګټه ډک شوي دي. یو شمیر راپورنه د کندهارولایت د شوراوک، ریګستان او سپین بولدک له ولسوالیو څخه تر لاسه شوي دي چې د رایو صندقونه د حکومتي مقاماتو او افغان سرحدي پولیسو له لوري ډک شوي. په ورته ډول د پکتیکا ولایت د یوسف خیلو له ولسوالي څخه د راپورونو له مخي د ولسوالي اداري مدیر د رایي اچووني صندقونه خپل کورته وړي ؤ. په دي اړه د شکایتونو د اوریدلو کمیسون د پکتیکا، کندهار او غزني په ولایتونوکې د رایي اچووني د ۸۳ محلونو رایي په ترتیب سره بي اعتباره کړي.[۸۸]

د ګوتو په شمیر ځیني راپورونه هم ترلاسه شوي دي چې د رایي اچووني په ځینو مرکزونو کې جګړه را منځ ته کول پدی موخه وه چې د رایي اچووني د صندقونه ډکولو ته زمینه برابره شي. د بیلګي په ډول د کندز ولایت کلزال، امام صاحب او د پکتیا ولایت لاجه منګل او احمد خیلو د ولسوالیو په اړوند ادعاګیری چې په د رایي ورکولو په دغو مرکزونو کې جګړي او حملي ددي لپاره مخته پلان شوي وي ترڅو دولایتي شورای ځیني کاندیدان د رایي اچووني خالي بکسونه واخلي او بیرته یي ډک راوړي.[۸۹]

د رايو د شمير او رايه ورکوونکو ترمنځ توپير:

په ځينو بيلګو کې، د هغورايو شمير چې اچول شوي د رايه ورکوونکو تر شمير چې د رايي د ورکووني په محلونو کی د راپورله مخي ليدل شويدي زياتي دي. په نورو بيلګو کې د هغو رايو شمير چې اچول شوي د ثبت شورايه ورکونکو له شمير څخه زيات وو. د ټاکنوخپلواک کميسون وړاندوينه کړي وه چې د رايي اچووني هر محل به ٦٠٠ رايه ورکوونکي ځاي کړي. د شکايتونو د اوريدلو کميسون څرګنده کړي چې د رايي اچووني په اکثراً محلونوکې چيرته چې سرغړوني شوي د هغو رايو شمير چې اچول شوي د رايه ورکوونکوله کمزوري ګډوون سره چې د باوري کتونکو له لوري يي راپور ورکړ شوي زيات توپير لري.[90] دفغه رنګه توپيرونه زيياتره په نا امنه سيمو کې واقع شوي دي. د کندهارولايت د سپين بولدک څخه د رايو اچولو صندقونو کې د ٥٠٠ څخه تر ٦٠٠ رايي ثبت شوي چې دا په پراخه کچه د رايه ورکوونکو ګډون په ګوته کوي، که څه هم عيني شاهدانو راپورونه دا ښيي چې د رايي ورکولو محلونه ناسبتاً توګه خالي ؤ. د کندهارولايت ارغستان ولسوالي د بالاجريا په منطقه کې او د هلمند ولايت، لښکرګاه ښار د حيکمند کاريز په منطقه کې د ادعاګانو له مخي په ټاکنوکې هيڅ ګډوون نه وشوي خو د رايي اچووني صندقونه ډک ول. د غزني ولايت د اندړوپه ولسوالي کې د پام وړ شمير رايي (٢٥٠٠٠) اچول شوي څنګه چې دا څرګنده دی چې هلته يوازی ١٦٠٠ تنه ژوند کوي. د غزني ولايت دښار د سپندي نومي رايه ورکووني په مرکز کې د رايي اچووني صندقونه (د راپورله مخي٢٠٠٠٠ رايو) سره ډک شوي ؤ که څه هم دا په څرګنده دي چې په سپنده کي ثبت شوي رايه ورکوونکې شميرل شمير صرف ١٧٠٠ ؤ.

څنګه چې مخته يي يادونه وشوه، د ټاکنو د شکايتونو کميسون د ولسمشري ټاکنود رايي اچوونو د هغو صندقونو د رايي بيا شميرنی امر ورکړی چې رايي ورکووني په هغومرکزونو کې د ولسمشري ټاکنولپاره د اچول شوي د ٦٠٠ رايو سره برابر يا هم زياتی وي چې ١١٠ فيصده ګډوون ښيي.[91] چې د ټاکنو د خپلواک کميسون د وړاند ويني له مخي زيات ګډون په ښنه کوي.

<u>يوکانديد ته په بې ساري توګه د رايو لوړه فيصدي:</u>

د ٢٠٠٩ سپټمبر ٨ نيټه د شکايتونو د اوريدلو کميسون دهغو شکايتونو د بيا شميرنی امر ورکړی چيرته چې يوه کانديد په بي ساري توګه د رايو لوړه فيصدي خپله کړي ده. د بيلګي په ډول د رايه اچووني په يوه محل کې ليږترليږه ٩٥ فيصده رايه خپلونه يا هم چيرته چې مساوي واقعي شمير رايي يو ځانګړي کانديد ته د رايه اچووني په يوشمير محلونو کې چې په ورته مرکزپوري اړه ولري ورکړل شوي وي.[92] د ادعاګانو په بنسټ ليږ تر ليږه د٣٠ رايه اچوونو مرکزونوپايلي په کندهار ولايت کې او د ٣٥ رايه اچوونو محلونو پايلي په ختيځه حوزه کې په ورته ډول د پوښتني وړ دي. د بيلګې په ډول د کندهار ولايت زيړي ولسوالي د اول کمپ رايه اچووني په مرکز کې ٢٢٨٨ رايي د يوکاند په ګټه اچول شوي دي.د کندهار ولايت د شيرشاه نومي رايه اچووني په مرکز کې ٤٧١٥ رايي د يوه کانديد لپاره اچول شويدي. د پکتيا ولايت د علي احمد خيلو د سيمي د رايي اچووني په مرکز کې ټولي ١٦٤٢ رايي د رايي اچووني په شپږو محلونو کې د يوکاندي په ګټه اچول شوي دي، نورو کانديدانو په کلي توګه کومه رايه نده ترلاسه کړي. او د پکتيکا ولايت د رايي اچووني په يو مرکز کې د رايي اچوونو دريو محلونو يوشانته پايلې درلودي د بيلګي په ډول په هريوه محل کي ١٠٤٤ رايي د جمهوري رياست د يوه کاندي په ګټه اچول شوي دي.[93]

د رايي اچوني په مرکزونوکې انتخاباتی مبارزه کول او رايه ورکوونکو ته لارښوونه:

په افغانستان کی د رايه اچوونکو د خپل نوماند د انتخاب حق ازادی د ټولنيز رواجونو لخوا محدود شويدی. د ټولنی د خوښی د نوماند انتخاب څنی وخت د نفوذ لرونکو مشرانو يا په ډليز شکل ټاکل کيږی. د انفرادی رايه ورکونکو د انتخاب ازادی لا نوره د نوماندو،د دوي د استازو، محلي قوماندانانو[94] او د ټاکنو د خپلواک کميسيون د کارمندانو له خوا په دې ډول محدود شوی دي چې رايه اچوونکو ته د رايه اچونې په مرکزونو کې هدايات ورکول او هلته يې کمپاين کاوه چيرته چه يوناما او د بشرى حقونو خپلواک کميسيون ددغی کيتاګوری زيات شمير شکايتونه تر لاسه کړی[95]. د محلي قدرت د جوړښت په پام کې نيولو سره دغسي عملونو په کلکه توګه د رايه

ورکوونکو د ازادي ټاکني ممانعت وکړی. د ډکنو د شکایتونو د کمیسون د تهدیدونو، تیریو او انتخاباتي مبارزو په هکله ۷۸۴ شکایتونه ترلاسه کړیدي.

<u>د رايي اچولو په مرکزونو کې ټاکنیزي مبارزي کول:</u>

د رايي اچولو په مرکزونو کې ټاکنیزي مبارزي یوشانته د ولایتي شورا او جمهوري ریاست د کاندیدانو په ګټه ترسره شوي دي.د ټاکنو په ورځ په ټاکنیزو مبارزو لاس پوري کول د ټاکنو له قانون څخه سرغړونه ده. ددي قانون د نقض راپورونه د ولایتي شورا د کاندیدانو، د کاندیدانو د نمایندګانو او ددوي د ملاتړکووکو لخوا په خاصاً توګه په سهیل ختیځ،[96] سهیل،[97] شمال او[98] ختیځو سیمو کې ورکړل شوي دي. د شکایتونو د اوریدلو کمیسون د کابل ولایت څخه ۸٤، له بغلان ولایت څخه ۸۳، د هرات ولایت څخه ۶۸ او د تخار ولایت څخه ۵۲ د داسي ماهیت درلودنکي شکایتونه ترلاسه کړي دي.[99] د ملاتړکوونکو له لوري د کاندیدانو د پوسترونو ګرځول، د ولایتي شورا د کاندیدانو له لوري نیغه ټاکنیزه مبارزه ، یا ښځینه رایه ورکوونک ته د ټکریو ویشل[100] <u>اود ډوډي</u> ورکوونه[101] د رايي اچووني په مرکزونوکې د ټاکنیزومبارزو بیلګي دي.

<u>تهدید او اړایستنه:</u>

رایه ورکوونکو ته د لاربښووني یا په نیغه توګه تهدیدوني شکایتونه ډیر زیات خپریدونکي ؤ او په اکثرو سیمو-[102] شمال،[103] سهیل،[104] شمال ختیځ،[105] ختیځ او[106] مرکزسیمو کې یې راپورونه ورکول شویدي چیرته چه د کاندیدانو نمایندګان او ددوي ملاتړکوونکي او په ځینو قضیوکي د ولایتي شورا کاندیدانویا پخپله مخته رایه ورکوونکوته په څرګند او نیغ ډول د رايي اچولو تر مخه لاربښوونه کړي یا د رايي ورکولو پردی تر شاه ته تلل. علاوه پر دي د حکومتي او د ټاکنو د خپلواک کمیسون د مقاماتو[107] لخوا د رايي ورکوونکو په ازاده ټاکنه کې د لاس وهنی زیاتی ادعاګانی شویدی. دا ډول لاس وهنی اکثراً د ځینو والیانو یا ولسوالانو، د ولسوالیو د امنیه قوماندانانواو ملي پولیسو له لوري تر سره شویدي. [108]دبیلګي په ډول د کندهار او اروزګان په ولایتونوکي افغان ملي پولیسو، افغان سرحدي پولیسواو ولسوالانو د راپورونو له مخي رایه ورکوونکو ته لاربښوونه کوله چي ځانګړیو کاندیدانو ته رایه ورکړي.[109] دغه رنګه عملونو د حکومت او د ټاکنو د خپلواک کمیسون د مقاماتو د بي طرفي د اصل څخه سرغړونه ده.[110] د خاصو بیلګو له مخي محلي قومندانان له خپلو مسلحو کسانو سره د رايي ورکولو په مرکزونوکي لیدل شوي چي رایه ورکوونکي یي اړایستل چي ځانګړوکاندیدانو ته رایه ورکړي.[111] علاوه پردي د دودونو له مخی ټاکنود خپلواک کمیسون مقاماتو رایه ورکوونکوته واک ورکړ چي د رایه ورکولو د کابین شاته سره راغونډ شي اوپه ټولیزه توګه خپل کاندي غوره کړی. بعضی استدلال کوی چي کیداي شي د متنفذو قدرت درلودنکو او په ځانګړي توګه د محلي قومندانانو له لوري چي رایه ورکوونه یي برابروله په کار وړل شوي وي.

د رايي ورکولو ګڼ شمیر کارتونه:

د رای ورکوونکو له خوا د رايي ورکول ګڼ شمیر کارتونو د کارولو په هکله شکایتونه ترلاسه شوي، مګر ددي شکایتوشمیر دا وړاندیز کوي چي دا یوه پراخه ستونزه نه وه. پدي هکله زیات شکایتونه له مرکزي او ختیځو سیمو څخه خپاره شوي دي اوډیر کم نوروو سیمو پوري اړه لري. د کابل او لوګر په ولایتونو کې (مرکزي سیمه) او د لغمان ولایت (ختیځ سیمه) کې د رنګ د خراب کیفیت له کبله رایه ورکوونکو ته دا قدرت ورکړ چي له یوځل څخه ډیرځلي رایه واچوي ځکه چي په دي هکله ظاهري شواهد نشته چي دا تثبیت کړي چي شخص دمخه رایه اچولي وه.[112] د ددي راپور ورکول شوي ده چي د محلي چارواکو، د شورا غړو او د کاندیدانو نمایندګان د درغلیو پدغه عملونو کي دخیل ؤ. د بیلګي په ډول د لوګر ولایت د چرخ په ولسوالي کي یوه حکومتي مقام د اټکل له مخي د رايي ورکولو ۸۰ کارتونه لرل او د خوست ولایت د تڼیو په ولسوالي کي د ولسوالي ساحوي کوردیناتور د راپورونو له مخي له ۲۵ څخه تر ۳۰ راي پاني پوری هریوه رایه ورکونکي ته ورکولي تر څودنوموړي د خوښی د ولایتي شورا کاندید ته رایه ورکړي.[113]

دنورو په نمايندگی *رايه اچونه*:

دنورو په نمايندگی رايه اچونه اساساً د ښځو په پلوی ترسره شوی دی او دغه د ښځو د هغه حقونو چی باید په ازاده او خپلواکه توگه رايه ورکړی څخه تيري دي . دنورو په نمايندگی رايه اچونه له هغه دود سره تړاو لری چی نارينه د کورنی په استازيتوب په خاص ډول ښځو په ځای رايه ورکوی. دنورو په نمايندگی رايه ورکول عمل په پراخه پيمانه د رايه اچولو د مرکز د کارمندانو له لوری په خاصاً توگه په محافظه کاره يا هم کليوالي سيمو کي منل شويو . دنورو په نمايندگی اچونه ډير ځلي د لوړ شمير رايه اچوني له کارتونو سره ترسره شوي دي.[114] دنورو په نمايندگی رايه اچوني په اړه شکايتونه اساساً له د سهيل، سهيل ختيځ (پکتيا، پکتيکا او غزني ولايتونو)[115] او مرکزي سيمو څخه خپاره شوي دي.[116] د پکتيکا ولايت د يوسف خيلو په ولسوالي کي د ولايتي شورای ښځينه غړي ته د راپوررونو له مخي لاربښوونه شوي چي خپل کور د محلي دودونوله کبله پري نږدي او دهغي خاوند به دهغي په ځاي رايه واچوي. همدارنگه د پکتيا ولايت د گرديز په ښار کي د يوه رايه ورکوونکي پر وينا چي هغه ۳۵ رايي د خپلي کورني د ښځينو غړيو لپاره اچولي دي.

د ښکته عمر لرونکو کسانو رايه ورکوونه:

د ښکته عمر لرونکو کسانو رايه ورکوونه په شمال شرقی، شرقی او مرکزی سيمو کی يوه ځايی ستونزه وه. د ښکته عمر لرونکو کسانو رايه ورکونه د تابعيت د تذکری او د رايه اچول د ثبت د کارت په دقيق ډول د نه کنټلو له کبله رامنځته شوی ؤ. د بيلگی په ډول په شمال شرقی څلورو ولايتونو بدخشان، کندز، تخار او بغلان کی راپورنه څرگندوی چی د رايه اچولو په يو شمير مرکزونو کی ښکته عمر لرونکی انجونی ليدل شوی چی رايه يی ورکوله.[117] په غربی سيمه کی، د کنړ ولايت د اسد آباد ولسوالی د سنگر، وارنته او څخار په منطقو کی[118]، د الانگار ولسوالی په شهيدانو او کاکس په منطقو کی او د لغمان ولايت د قرغی په ولسوالی کی د رايه اچولو په مرکزونو کی هم زيات شمير ښکته عمر لرونکو کسانو رايی ورکولی. په مرکزی سيمه کی البته دغه رنگه پيښی ډيری کموی[119] .

نيمگړتياوی:

د نه تلونکی رنگ ناوړه کارونه (کوم چه په ځينی ځايونو کی د پاکولو په موادوکيداي شي ولاړ شي) او د هيواد په کچه د کارتونو د سری کولو ښه کار نه ورکونکی ماشينونه (ترڅو د راجيستر کارتونه په ښه کړی) چي په پای کی په قيچی گانو باندی بدل شول ستونزي عمومي شکايات وه.[120] دغه ستونزی د ناظرينو لخوا لکه د اينفيرل، فيفا د کتونکو، د ځانته عينی شاهدانو او به طلوع تلويزن کی د ولسمشری ټاکنو کانديد له لوری يادونه شوی ده. د ټاکنو د مديريت دغو عملی برخو په ټاکنيزه پروسه د رايه ورکوونکو د اعتبار د اغيزمند کولو فکتوورونه دی په ځانگړی توگه د حقيقت په رڼا کی د نه تلونکی رنگ يو له هغو اقداماتو څخه شميرل کيده چی د سرغړونو مخنيوی وکاندی او د ټاکنو اعتبار او حيثيت يقنی کړی.

IV. د بيان آزادي

لکه چي د سياسی حقونو د نظارت (پی آر ايم) په دوهم راپور کي يي يادونه شوي ده د بيان آزادي د کمپاين پرمهال په وروستيو ۱۷ ورځو کي رعايت شوي ده، کله چي ملاتړ کوونکو او نوماندانو کولای شو څو په عامو غونډو کي گډون ولري او هغه سازماندهي کړي.[121] کله چي د کمپاين دوره د ۲۰۰۹ کال د اگست په ۱۷ نيټه پای ته نږدې شوه نو د ځينو نوماندانو لکه ولسمشر کرزی، ډاکټر عبد الله عبد الله، ډاکټر اشرف غنی احمدزی او رمضان بشردوست له خوا د هيواد په بيلا بيلو برخو کي دغه غونډې چي د قومي ليکو څخه وتلي وې جوړې شوې. ملاتړکوونکو په زياته شميرو کي پدغو غونډو کي گډون وکړ. د جمهوری رياست د دريو نوماندانو (حامد کرزی، ډاکټر اشرف غنی او ډاکټر رمضان بشردوست) ترمنځ عامه مناظره چي د افغانستان ملي تلويزيون له خوا خپره شوه ځانته يي د عوامو زياته توجه راواړوله.[122]

د رایه اچووني په ورځ (پورته یي وګورئ) د کومي خاصي پیښي راپور نه دی ورکړل شوی، نوماندانو، د هغوي ملاتړو او رسنیو په عمومی صورت دغه مقررات چي د رایي اچوني د ورځي ترمخه د ۴۸ ساعتونو د خاموشۍ پړاو رعایت وکړي او په دغه موده کي کمپاین و نه لري او هم د کمپاین لپاره موادونه ویشي. د خاموشی په پړاو کي د کمپاین ځیني دتیریو نموني د ټاکنو د خلپواک کمیسیون د رسینو د نظارت د کمیسیون له خوا د نورین، تمدن، او شمشاد تلویزیون په خپرونو کي په ګوته شوي او همدارنګه د یوې دولتي ورځپاڼي، ارمان ملي او نخست ورځپاڼو د سرغړونو راپور ورکړل شو چي هغو د یو ځانګړی نوماند په پلوی د خاموشی په پړاو کي نشرات کړی او یا یي مقالي چاپ کړي دي.[123]

د ټاکنو په را رسیدو سره د ملي امنیت شورا د یو حکم په صادرولو سره د ټولو کورنیو او نړیوالو رسنیو څخه وغوښتل چي د رایه اچووني په ورځ د سهار د ۶ بجو څخه د ماښا م تر ۸ بجو پورې د خشونت د هر ډول پیښو د راپور ورکولو څخه ډډه وکړي او د امنیت په اړه هیڅ ډول صحنه نشر نه کړي.[124] رسنیو د دې راپور درلود چي حکومت به هغه بهرني ژورنالستان د هیواده وباسي او هغه رسنۍ یي وتړي چي د دغه بندیز څخه سرغړونه وکړي.[125] د ولسمشر د دفتر په وینا دغه حکم د دې لپاره وو چي "خلک وهڅول شي او د هغوي مورال د دې لپاره پورته وساتل شي چي د رایې اچوونو لپاره راووځي."[126] د راپورونو له خوا لس تنه خبریالان هغه مهال ونیول شول چي د هغه نښتي راپور یي تیارولو چي د کابل د ښار په لومړۍ امنیتي حوزه کي وشوه، همدارنګه د رایه اچووني په ورځ دوه خبریالان هغه مهال ونیول شول چي د کابل د ښار په ۸ مه امنیتي حوزه کي یي د نښتي مطبوعاتي پوښښ کولو. ټول دغه خبریالان د نیوني څو ساعته وروسته خوشي شول خود ځینو څخه ویدیویي ټیپونه ضبط شول.

د دغه حکم سره سم داسي باور کیدلو چي کورنیو رسنیو (د طلوع تلویزیون پرته) د رایه اچووني په ورځ د ټاکنو اړوند خشونتونو د راپور ورکولو څخه ډډه کړي ده. دغه حالت د ډیرو له خوا په تیره بیا د ژورنالستانو له خوا تر نیوکي لاندې راغلی دی. د افغانستان د ژورنالستانو د خپلواکي ټولني له خوا دا اعلامیه نشره شو چي د آزادو رسنیو راپورونه د ټاکنو د مشروعیت سره نیغ په نیغه تړاو لري.[127] یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون د حکومت څخه وغوښتل چي په رسنیو باندې د خشونتونود راپور ورکولو بندیز د افغانستان د اساسي قانون د احکامو له مخي چي د آزادو رسنیو تضمین کوی، لیري کړي.[128] دا جوته نه ده چي آیا د رسنیو د راپورونو د نشتوالی په صورت کي عمومي امنیتي حالت د ۲۰۰۹ کال د اګست په ۲۰ نېټه د رایه اچوونکو په ګډون اغیزه درلودله او که نه.

راپورونه جوتوي چي د رایه اچووني وروسته د خبریالانو لپاره چاپیریال ارام وو. ژورنالستانو په آزادانه ډول په دې هکله چي یې و نه کړای شول د ټاکنو په اړه د مسلو د ډار او تهدید په شمول راپور ورکړی خپلي اندیښني څرګندې کړي. ځیني یي د نوماندانو له خوا په دې تهدید شوي و، چي که چیرې هغوي د تقلب او بي نظمیو په اړه راپور ور کړي نو ورته به سزا ورکړای شی. د بیلګي په ډول د غزنی په ولایت کي د یو خبریال څخه د نوماندانو د استازو له خوا وغوښتل شو چي دوي ته ټول سندونه او تصویري پټه چي په کي د رایه اچووني د ورځي بې نظمۍ مستندې شوې وي ور تسلیم کړي. داسي راپورونه هم را ورسیدل چي طالبانو ژورنالستان په دې تهدیدول چي د ټاکنو په اړه مثبت راپورونه خپاره نه کړي.[129]

V - نتیجه

د سپتمبر په ۱۶ نیټه د ټاکنو خپلواک کمیسیون د ټاکنو لومړی نا تاید شوی پایلی اعلان کړی د کوم له مخی چي ریس جمهور کرزی د ۵۴.۶۲ سلو کی رایو ترلاسه کولو سره په سرکی او داکتر عبدالله د ۲۷.۷۵ په سلو کی رایه اخستلو سره په دویم نمبر دی. د ټاکنو دا نتایج په هرحال موقتی دی ولی چه ددی راپور تر لیکولو پوری د ټاکنو خپلواک کمیسیون او د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون لخوا د درغلیو د تورونو بیا کتنی دوام درلود.

د هیواد په کچه بلکه په ځانګړی توګه په سویلی ،سویل ختیځ او ختیځو سیمو کی او همدا رنګه په بغلان او کابل ولایاتونو د ګڼ شمیر امنیت اړوند پیښو له امله چي نسبی توګه زیا ت شدت یی نه درلود د رایی ورکولو ورځ زیانمنه کړه .نا امنی د یو لړ بی اطمنانی په شمول د کلتوری او ټولنیزو خندونو سره مل چي په ځانګړی توګه د

پام وړ د ښځو لپاره چې د تیر ځل ټاکنو په پرتله په ټاکنو کی د ونډی کچه ټیټه وه با وجود له دینه چې ګڼ شمیر ټاکنو محلونه پرانیستی وو. اټکل کیږی چې په ۲۰ اګست د راجستر شوی رایو څخه یو پر دریمه برخه رایی د زیات توپیر په درلولو سره استعمال شوی. د افغانانو هغه لیوالتیا چې د ټاکنو پروسه کی د کمپاین په ترڅ کی تر سترګو شوی وه دتوقع وړ ونډه د رایی اچونی په ورځ تر لاسه نه شوه. ښځی په ځا نګړی او دوامداره توګه په سیاسی چارو کی د ازاد او خوښی ټاکنو څخه برخمنی نه شوی.ا په ځانګړی توګه دا تمثیل هم شوه چی په دودیزه توګه منل شوی چی د دوی لپاره بل چا رایی استعمال کړی له دی امله چی دوی په خپله د رایی محلونو ته اسان لاس رسی نه درلود.
سره له دینه چی د ټاکنو د ورځ تر مخه د درغلی مخنیوی لپاره یو لړ اقدامات شوی و او یو شمیر خپلواک کتونکی په ټول هیواد کی ګمارل شوی و خو د ټاکنو څخه وروسته ګڼ شمیر د درغلی او بی ګډوډی ادعا وشوی . په سیمه ییزه توګه ددی ادعاو نوعیت او کچه مختلف وه خو بیا هم په زیاته اندازه د صندوقونو د ډکولو ،درغلی او ګډوډی اړوند ادعا داسی ویل کیږی چی د هیواد په سویل ، سویل ختیځ ، ختیځ او مرکزی سیمو کی صورت موندلی وو. د راپور د لیکلو په وخت د درغلی او ګډوډی اغیزی په عمومی ټاکنیزو پائلو تر اوسه څرګند ندی . دا به هغه وخت تر سترګو شی چی ایا د ټاکنو خپلواک کمیسیون ا د ټاکنو د شکایاتو اوریدو کمیسیون تر منځ چی په کوم میتودولوجی باندی موافقه شوی به هغه شکایتونه او درغلی ستونځی حل کړی چی د پائلو تائد لپاره لار هواره کړی کوم چی ټول احزابو او افغانانو ته د منلو وړ وي.

پای نوټونه

د اروپایی اتحادیی د ټاکنو کتونکی هیئت –د ولسمشری او ولایتی شورا ټا کنی ۲۰۰۹(۲۲ اګست۲۰۰۹) لومړی وینا: د ملی
[1]دیموکراتیک اداری د ټاکنو ناظرینو هیت د افغانستان د ۲۰۰۹ کال د ولسمشری او ولایتی ټاکنو په هکله لومړی وینا ۲۲ اګست ۲۰۰۹

[۲] د ملګرو ملتونو ځانګړی استازی مطبوعاتی وینا (۲۰ اګست ۲۰۰۹) د ملګرو ملتونو استازی د افغانستان د ټاکنو لاس ته راوړنو هرکلی :، داکتر سیما ثمر د بشر حقونو خپلواک کمیسیون مشری وینا ۲۰ اګست ۲۰۰۹ .

[۳] ۲۴۱۸۳ د رایو مرکزونه: مطبوعاتی اعلامیه د ۲۰۰۹ د ولسمشری ټاکنو لومړی پائلو په حواله(۱۶ سپتمبر ۲۰۰۹) د ټاکنو خپلواک کمیسیون http://www.iec.org.af

[4] دUNDP د ټاکنو دفتر اونیزه (۱۱-۱۷ اګست ۲۰۰۹)

[۵] تقریبا ۲۲۰۰۰ ټاکنیز محلات د ۲۰۰۴ ولسمشری ټاکنو کی پرانستل شوی او د ملی شورا او او ولایتی شورا ټاکنو کی ۲۶،۲۴۸ ټاکنیز محلات پرانستل شوی وو . د JEMB روستنی راپور http://www.jemb.org

د ټاکنو یه هکله د ټاکنو د خپلواک کمیسون د مقرراتو د اولی مادی لمخی د رایو مرکز عبارت د نارینو او ښځیو لپاده د یو ترکیبی تر
[6]مخه معلوم شوی د رایو د محلاتو څخه دی.

[۷] پژواک (۲۰ اګست ۲۰۰۹) ۱۳۴۱ بندیانو په ټاکنو کی رایی ورکړی .

[۸] د UNDP ټاکنو دفتر اونیزه (۲۵-۳۱ اګست ۲۰۰۹)

[۹] د افغانستان د ازادو او عادلانه ټاکنو موسسه FEFA د مطبوعاتی اعلامیه (۲۲ اګست ۲۰۰۹)

[۱۰] په ځانګړی توګه د دولت مخالفینو د قندهار ولایت د خاکریز،ارغستان ، شاولی کوټ ، پنجوایی ،شورابک ،ریګیستان او نیش ولسوالیو کی د لاری مختلف ځایونو کی ماینونه خخ کړ ی وو . (یادونه د ملګری ملتونو ارشیف)

[۱۱] د ملګرو ملتونو د امنیت د خوندیتوب اداری (UNDSS) راپور ۱۹ اګست ۲۰۰۹

[۱۲] د غزنی ولایت د رادیوی خپرونی چی په ښار کی ۱۲۵ د موترو ځان وژونکی حمله کونکی موجود دی .

[۱۳] دوه ځان وژونکو بریدونو په کابل ښار ۱۴ ملکی افراد د ۲ تنه ملګرو ملتونو پرسونل په شمول وژل او ۱۲۰ ملکی وګړی ټپیان شول.

[۱۴] راپور ورکړل شوی چی د په ۲۰۰۹ د اګست په لومړی نیټه د ولایتی شورا کاندید باندی د لغمان ولایت علیشنګ ولسوالی ، نجیل سیمه کی برید وشو، په ۱ د اګست ۲۰۰۹ یو ماین د ملی امنیتی ځواکونو لخوا کشف او شنډ شو چی په لوګر ولایت بهرام خیلو کلی کی د ولایتی شورا کاندید د کور په خوا کی ځای پر ځای شوی و. په ۱ د اګست ۲۰۰۹ دوه نور ما ئنونه کشف او شنډ شول چی لوګر ولایت پل عا لم کی د یو ولایتی شورا کاندید د کور په خوا کی ځای پر ځای شوی وو. ، په ۱ د اګست ۲۰۰۹ د غزنی ولایت اندړ ولسوالی د ملا نوح بابا سیمه کی د ولسمشر کرزی او څو تنو ولایتی شورا کاندیدانو کاروان د دولت مخالیفینو د برید لاندی هغه وخت راغلو کله چی دوی مقر ولسوالی کی غونډی نه راستانه شول. ددی په پایله کی د ریس جمهور یو استازی او یو ساتونکی مړه شول. په ۲ د اګست ۲۰۰۹ په کاپیسا ولایت کوهستان ولسوالی کی د داکتر عبدالله د ولسوالی د کمپائن دفتر په باغ باندی د لاسی بم برید وشو ، ، په ۲ د اګست ۲۰۰۹ د دولت مخالیفینو د لغمان ولایت مهتر لام کی د ولایتی شورا کاندید شخصی موتر باندی د وسپکو وسلو برید وکړ. ، په ۵ د اګست ۲۰۰۹ دقاضی عبدالباری چی د ولایتی شورا کاندید او د داکتر عبدالله د کمپائن مسؤل و د هغه شخصی موتر د بدخشان

ولایت شهر بزرگ کی د لری نه کنترول بم برید وشو. و، په ۵ د اگست ۲۰۰۹ په فاریاب ولایت کی د شیرین تگاب ولسوالی د فیض اباد سیمه کی په ملی پولسو چی د داکتر عبدالله ملاتړکونکو کاروان یی ساته د نامعلومه وسلوالو چی د دولت د مخالیفنو گمان پری د سپکو وسلو حمله وکړه . ، په ۶ د اگست ۲۰۰۹ د لغمان ولایت مهترلام کی د ولایتی شورا کاندید باندی ماین چاودنه وشوه. په ، په ۱۴ د اگست ۲۰۰۹ په جوزجان ولایت اخچه ولسوالی کی د ولسمشری کاندید کمپائن کونکی استوگنځی ته لاسی بم گوزار شو. ، په ۱۴ د اگست ۲۰۰۹ کاپیسا ولایت تگاب ولسوالی جالوخیل سیمه کی د دولت مخالیفینو یو تن هغه وخت وژه او دوه تنه ټپیان کړل کله چی هغوی د ولسمشر کرزی د کمپائن نه راستانه شول. ، په ۱۶ د اگست ۲۰۰۹ په جوزجان ولایت کی د ولسمشر کرزی د کمپائن کونکو کتار د سرک د غاړی په مائن وخوت . ، ، په ۱۷ د اگست ۲۰۰۹ په غور ولایت ، چغچران ښار د فامیلی گودام سیمه کی د ولسمشری کاندید کمپائن دفتر باندی د لاسی بم گوزار شو. ، په ۱۷ د اگست ۲۰۰۹ په بدخشان ولایت، اگرو ولسوالی کی د داکتر عبدالله موترو باندی برید وشو او په ، په ۱۷ د اگست ۲۰۰۹ د ننگرهار ولایت خوگیانو ولسوالی دقیلغو سیمه کی مائن چاودنه وشوه چی هدف یی د ولایتی شورا کاندید و او د ادعا له مخی د هغی سیالی کونکو له خوا تر سره شو. (یادونه د ملگری ملتونو ارشیف)

[15]په ۲۰۰۹ اگست۱۲ د بادغیس ولایت د قلعه نو ولسوالي کې د جمهوري ریاست د کاندي د ټاکنیزي مباریزي پنځه کارکوونکي وتښتول شول او ورسته له دوو ورځو د قومي مشرانوپه منځگړیتوب خوشي شول. (یادونه د ملگری ملتونو ارشیف)

[16]د ۲۰۰۹ اگست ۱۷ د جوزجان د ولایتي شورای کاندید د مرادیان ولسوالي د اریغ په کلي کې د دوو ناپیژندل شوي مسلحوموټرسیکل سپرو لخو په ډزو ووژل شو.

[17] ۱اگست ۲۰۰۹ د غزنی ولایت، اندړ ولسوالی د مولا بابا په منطقه کی د کرزی د کمپاین ولایتی مسول او بعضی ولایتی شورا ته نوماندو قطارونه د دولت ضد عناصرو لخوا هغه وخت تر برید لاندی راغلل کله چه دوی د انتخاباتی جلسه په د مقر کی و راستنیدل، په نتیجه کی د ریس جمهور یو استازی او یو ساتونکی ته مرگ ژوبله واوښتل. او د ۲۰۰۹ اگست ۱٦ د کاپیسا په ولایت کې د جمهوري ریاست د کاندید کرزي د ټاکنیزومبارزو یو تن کارکونکي د حکومت ضد عناصرو له لوري ووژل شو او دوونور ټپیان شول. (یادونه د ملگری ملتونو ارشیف

[18]د د ۲۰۰۹ اگست ۵ د کاپیسا ولایت کوهستان ولسوالي (۲) په هغه عمومي سرک چې د ټاکنو د خپلواک کمیسون کاروان یوساعت مخته په تیر شوي ؤ ځان وژونکي برید وشو. د ۲۰۰۹ اگست ۹ د حکومت ضد عناصرو د ټاکنو د خپلواک کمیسون په کاروان د کابل گردیز په لوي لاري د لوگر ولایت په پل علم کي حمله وکړه. د ۲۰۰۹ اگست ۱۵ د ارزگان ولایت ترینکوټ ښځه چي کوم کاروان د چینارتو ولسوالي ته په لاره ؤ او د ټاکنو د خپلواک کمیسون مواد (درایو پاڼي او صندقونه) یي انتقالول د حکومت ضد عناصرو له لوري پري د ماین چاودنه وشوه. د ۲۰۰۹ اگست ۱٦ د لغمان ولایت د دولت شاه ولسوالي ته چې کوم د ۱۵ گاډو کاروان په لاره ؤاو د ټاکنو مواد یي انتقالو د حکومت ضد عناصرو له لوري حمله وشوه. د ۲۰۰۹ اگست ۱٦ د سرپل ولایت د بل خاب ولسوالي په لاري د ملي پولیسو هغه گاډي چې د ټاکنو د مواد یي بدرگه کول د ناپیژندل شوي کسانو له لوري ډزي وشوي. د ۲۰۰۹ اگست ۱۷ د کاپیسا ولایت تگاب ولسوالي د جلوخیلو په سیمه کې په هغه کاروان چې د ټاکنو د خپلواک کمیسون مواد یي انتقالول تر حملي لاندي راغي. د ۲۰۰۹ اگست ۱۸ د کنړولایت کې د ټاکنو د خپلواک کمیسون هغه کاروان چې د غازي آباد او ناري ولسواليو ته په لاري ؤ د جلال آباد ولایت ته څیرمه د راپورونو له مخي حمله وشوه. د ۲۰۰۹ اگست ۱۸ د لغمان ولایت د الیشنگ ولسوالي د سیگال په منطقه کې د افغان ملي ځواکونه چې د ټاکنو یو ډله یي بدرگه کوله د حکومت ضد عناصروله لوري حمله وشوه. د ۲۰۰۹ اگست ۱۸ د حکومت ضد عناصرو د ټاکنو هغه مواد چې د نورستان ولایت د مندول ولسوالي ته په لاري ول له لاري څخه وگرځول او ویجاړ یي کړل. د ۲۰۰۹ اگست ۱۸ یوملکي چورلکه چې د ټاکنو مواد یي لیږدول د حکومت ضد عناضرو له لوري د بادغیس ولایت په جواند کې تر ډزو لاندي راغله. د ۲۰۰۹ اگست ۱۹ د کاپیسا ولایت تگاب ولسوالي د نوروز خیلو په کلي کې افغان امنیتي ځواکونه چې د بدرگي له ماموریت څخه بیرته راستندل برید وشو. او د ۲۰۰۹ اگست ۱۹ د ننگرهار ولایت د شیرزادو ولسوالي د کوکیخیلو په منطقه کې نا پیژندل شوي کسانو په هغه گاډي چې د ټاکنو مواد یي لیږدول لاسي بم وغورځول شو.

[19] د د ۲۰۰۹ اگست ۱۸ د بدخشان ولایت د آرگو ولسوالي یانشا کلي کې د ټاکنو د خپلواک کمیسون دوه کرایي موټر چې د ټاکنو د خپلواک کمیسون حساس مواد یي انتقالول د میامي ولسوالي ته په لاري د درواز په سیمه کې د سرک د غاړي په ماین برابر شو چې ددي چاودني په پایله کې دري تنه د ټاکنو د خپلواک کمیسون کارکونکی ووژل شول. د۲۰۰۹ اگست ۱۸ کندهار ولایت، شوراوک ولسوالی، موټر چه د د ټاکنو د خپلواک کمیسون دوه کارکونکی انتقالول د یوه پرځای شوی مین سره ولگید په نتیجه کی دواړه کارکونکی مړه شول. د۲۰۰۹ اگست ۱۸ جوزجان ولایت، منگجک ولسوالی، د حکومت ضد عناصرو په یوه مرکز برید وکړ په نتیجه کی یو امنیتی کارکونکی مړ شو، اگست ۱۹ د کندهار ولایت د شوراوک ولسوالي کې هغه موټر چې د ټاکنو دوه تنه کارکونکي یي انتقالول حمله وشوه چې په پایله کې یي دواړه کارکونکي ووژل شول. په نهری شاهی ولسوالیو بلخ ولایت، د د ټاکنو د خپلواک کمیسون قطار چه د رایو بکسونه او کارکونکی یی انتقالول تر برید لاندی راغلل په نتیجه کی د ټاکنو د خپلواک کمیسون یو کارکونکی مړ شو. (یادونه د ملگری ملتونو ارشیف

[20]د ۲۰۰۹ اگست ۱ د وردگو ولایت د چرخ د ولسوالي د ولسوالي ساحوي کوردیناتور د طالبانو له لوري وتښتول شو، ورسته له ٤۸ ساعتو خوشي شو خو د طالبانو تر څارني لاندي ؤ. د ۲۰۰۹ اگست ٥ ناپیژندل شوي کسانو دوه تنه ساحوي کوردیناتوران د چار دري ولسوالي کندزولایت څخه وتښتول او په هغه ورځ یي بیرته خوشي شول. او د ۲۰۰۹ اگست ۱۹ د کندزولایت خانداب ولسوالي دوه تنه ساحوي کوردیناتوران وتښتول شول اوورسته بیرته خوشي شول. (یادونه د ملگری ملتونو ارشیف

[21]په ۲۰د اگست ۲۰۰۹ د راپورونو له مخي سهیلي حوزي زیاتي امنیتي پیښي ثبت کړي دي- شاوخوا ٥٥ د توغندیو حملي،٦٧ امنیتي پیښي په ختیځي حوزي پکتیا ولایت د گردیزښار کې دوي انتحاري دوخت نه وړاندي حمله د رایه ورکول محل ته نژدي. لیږتر لیږه شپږ توغندي د حکومت ضد عناصروله لوري دکندزوښار په گن میشتو سیمو توغول شوي چې شپږتنه ملکي وگړي یي زخمیا ن کړي ، او د کندزپه ولایت کې ۱۳ د توغندیوحملي شوي- ناآمني د رایه ورکول د مرکزونوپه شمیر تاثیراچول کوم چې باید خلاص واي. (یادونه د ملگری ملتونو ارشیف

P [۲۲] د ۲۰۰۹ اگست ۳۱ افغان مقامات د ديموکراسي په لومړي کتار کې
[۲۳] د دفاع او کورنيو چارو وزارت. د بغلان د ولسوالي د امنيه قومندان د حکومت ضد عناصروسره په نښته کې ووژل شو او دننگرهارولايت خوګيانو ولسوالي د امنيه قومندان د حکومت ضد عناصروپه يوه حمله کې ووژل شو
۲۳ يوی رسنی راپوروركړچې زياتو خلکو په افغانستان کې لدي کبله په ټاکنو کې ګډوون ونکړ چې ... له ټاکنو سره به په افغانستان کې هيڅ شي هم بدل نشول... ټوپکسالاران نورهم تقويه شوي، اداري فساد زيات شوي او بسپنه شوي پيسي د بهرنيو او کورنيو له لوري [24]اختلاس شوي] هشت صبح (۲۰۰۹ اګست ۲۳)، طالبان ماتي په ټاکنو کې
[25] راپور ورکړچې د خلکو ګډوون ۷۰ فيصده ؤ.(JEMB)د ټاکنو د څارلو ګډ بورډ
[26] راپور ورکړچې د خلکو ګډوون ۵۵ فيصده ؤ.(JEMB) د ټاکنو د څارلو ګډ بورډ
د ټاکنو د خپلواک کميسون مطبوعاتي اعلاميه لدي ماخذ سره [د ۲۰۰۹ دولسمشري ټاکنولومړني پايلو اعلانونه] (۲۰۰۹ سپټمبر ۱۶)، http://www.iec.org.af[27]
د بلخ، جوزجان، سرپل، سمنګان او فارياب ولايتونو په مرکزونوکې د رايه ورکوونکو ګډوون د رسمی کتونکو او نورو له لوري [28]مناسب او په ولسواليوکې ډيرکمزوري راپورورکول شوي
[29]د هرات، بادغيس او غور په ولايتونو کې د رايو اچوونو شميره منځنۍ وه څرنګه چه رسمي کتونکو او نورلخوا راپور شوی په مرکزي جګو سيمو کې په باميانو او دايکندي کې د رايو اچوونو شميره پورته وه، په تيره بيا د باميانو به ښار، او د دايکندي ولايت په [30]دايکندی او ميرامور ولسواليو کې
[31]

د تخار او بغلان په ولايتونو کې د رايه اچوونو شميره د منځنۍ کچې وه او د بدخشان په ولايت کې د رايه اچووني شميره د راپورونو له مخې ښه وه.
[32]د پنجشير او پروان په ولايتونو کې د رايه اچووني شميره د منځنۍ کچې وه د رسمی کتونکو او نورلخوا راپور شوی
[33]

په جلا جلا ډول د امنيتي پيښي په جوزجان (د قش تپه په ولسولۍ) د بلخ د ولايت (په چاربولک او د چمتال په ولسواليو کې، سرپل (د کوهستان په ولسوالۍ کې) د فارياب ولايت (غورماچ، شيرين، تګاب، قيصار ولسواليو کې)، د ۲۰۰۹ کال د اګست په ۱۹ نېټه د غورماچ د ولسوالۍ د ملي پوليسو په قومانداني د راکټ ګوزارو شو چې دا د شپږو پوليسو د مړيني او د دوو پوليسو د ټپي کيدو لامل شو، د ملي اردو يو کتار د قلعه ولی ساحې ته نږدې تر بريد لاندې راغي، د غورماچ د ولسوالۍ په جنوب کې د دولت ضد عناصرو له خوا سړک بند شوی وو. د رايه اچوونو په ورځ د غورماچ د ولسوالۍ پر اداري مرکز باندې د ۱۴ راکټونو بريد وشو، د اب ګرمک په کلي کې د دولت ضد عناصرو خلګ تهديدول او په قلعه ولی کې د رايو اچووني مرکزونه د دولت ضد عناصرو د ګواښونو له کبله د څه ځنډ وروسته پرانيستل شول، د شيرين تګاب په ولسوالۍ کې د رايه اچووني يو مرکز ژر وتړل شو ځکه د دې اندېښنه وه چې ساحه د دولت ضد عناصرو له خوا تر محاصرې لاندې راغلې ده، وروسته هغه کتار چې د رايې اچووني صندوقونه او نور حساس مواد يې رالېږدول، ساحه پرېښودله، د قيصار په ولسوالۍ کې د رايې اچووني يو مرکز وتړل شو او دوه د رايو مرکزونه د لږ وخت لپاره د امنيتي حالت د ناوړتيا له کبله وتړل شول، په اصحاب قاف کې د افغانستان د امنيتي ځواکونو او دولت ضد عناصرو ترمنځ جګړه روانه وه، په خواجه کيني کې د رايه اچووني مرکز د ځنډونو سره دغه ورځ پرانيستي وو. (يادونه د ملګری ملتونو ارشيف)
[34]

د ټاکنو د خپلواک کميسيون مطبوعاتي اعلاميه چې د ۲۰۰۹ کال د جمهوري رياست د ټاکنو د لومړنيو پايلو د اعلان په اړه ده. (۲۰۰۹ http://www.iec.org.afکال د سپتبمر ۱۶)
[35]

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون له مخي په ټول هيواد کې ۴۴ د رايو اچووني مرکزونه د ټاکلی وخت تر مخه تړل شوی و او ۱۴۹ مرکزونه په متناوب ډول د ځنډونو سره پرانېستي و.
[36]

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د وينا له مخي د کاپيسا په ولايت کې ۳۶ مرکزونه بند و، د لوګر په ولايت کې ۱۴ او د وردکو په ولايت کې ۲۱ مرکزونه تړلي و.
[37]

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون په وينا د بغلان په ولايت کې ۱۷ مرکزونه او د کندز په ولايت کې د رايه اچووني ۲۰ مرکزونه تړلي و
[38]

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون په وينا د فراه په ولايت کې ۴۸ د رايه اچووني مرکزونه او د هرات به ولايت کې ۲۴ مرکزونه تړلي و
[39]

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د وينا له مخي د نورستان په ولايت کې ۲۶ د رايه اچووني مرکزونه تړلي و
[40]

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د وينا له مخي د پکتيکا په ولايت کې ۳۰ د رايه اچووني مرکزونه تړلي و
[41]

په دغو ولايتونو کې د رايه اچووني کچه خورا ټيټه وه څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
[42]

د نيمروز په ولايت کې رايه اچوونه ټيټه وه څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
[43]

رایه اچوونه د خوست ولایت په موسی خیل، قلندر، گربزو، صبریو، مندوزیو، دوه منده او تنی ولسوالیو کې تیټه وه څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
44

د یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون د وینا له مخې د وردګ په ولایت کې ۲۱ د رایه مرکزونه تړلي و
45

د یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون د وینا له مخې د وردګو په ولایت کې ۴۴ مرکزونه د ټاکلی وخت څخه وړاندې تړل شوي و، د بغلان ولایت په دهنه غوری او د پلخمری په ولسوالیو کې ۴ مرکزونه د وخت وړاندې وتړل شول، د دولت ضد عناصرو او افغان ملي امنیتی ځواکونو ترمنځ د بریدونو له کبله د پکتیکا ولایت په مرزک، سرحوضه ولسوالیو کې ۳۱ مرکزونه تړلي و، دغه د رایه اچووني مرکزونه وروسته له دې وتړل شول کله چې د افغان ملي امنیتي ځواکونو او دولت ضد عناصرو ترمنځ نښتې پیل شوې
46

د یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د مستقل کمیسیون له مخې، د رای ورکوني ۱۴۹ مرکزونه په قسمي توګه خلاص شوي وو. چې اکثره یې د کابل، لوګر (په مرکزي سیمه کې) د بلخ ولایت په زري ولسوالی کې (۱۸ مرکزونه) او په پلخمري بغلان کې (۱۶ مرکزونه) وو
47

د مثال په توګه د لوګر په ولایت کې د رایي ورکوني درې مرکزونه او د وردګ په ولایت کې څلور مرکزونه بل ځای ته نقل شوي وو. همدا راز د کندز په ولایت کې اوه مرکزونه د ناامنی لامله بل ځای ته نقل شوي وو.
48

د ۲۰۰۹ کال د اګست د میاشتي په ۱۸ نیټه طالبانو یوه ګواښنه خپره کړې وه چې هیچا ته به اجازه ورنکړي چې د رایي ورکوني مراکزو ته لار شي
49

څرنګه چه د یوناما او د افغانستان د بشر د حقوقو خپلواک کمیسون لخوا ثبت شویدی، هغه سړک چې لشکرګاه ښار ته رسیږي او همدارنګه هغه سړک چې نورستان ته ځي د حکومت د مخالفو عناصرو له خوا بند شوي وو. د غزني په ولایت کې ۱۰ ولسوالي ګانو ته د تګ لاري د حکومت د مخالفو عناصرو لخوا بندی شوي وو. د بغلان جدید او پل خمري په ولسوالي ګانو کې د بغلان په ولایت کې یوه وسله والي ډلي خلکو ته ګواښني کولي او خلک د رایي ورکوني مرکزونو ته نه پریښود. او همدارنګه د کونړ ولایت د سرکانو په ولسوالی کې د شینکاری په سیمه کې کلیوال د مخالفو وسله والو له لخوا د رایي ورکوني څخه منع شوی وو. ویل کیږي چې په دغه سیمه کې یو کس وژل شوی هم و
50

د انتخاباتو د مستقل کمیسیون د رای ورکوني د پروسي او د مرکزونو د ٪۹۰ د خلاصون په اړه مطبوعاتی اعلامیه، (اګست ۲۰ ۲۰۰۹).
51

"کمیسیون د رایي ورکولو مرکزونه په ټول هیواد کې جوړوي او په دې مرکزونو کې د رایه ورکوونکو د ګډون لپاره زمینه داسي برابروي څو د ټاکنو پروسي ته د رایه ورکوونکو لاسرسی په اسانی سره برابره وي." - د ټاکنو د قانون ۳۹ ماده لومړی فقره
52

د ولایتونو په مرکزونو کي د ښځینه برخه اخیستنې کچه معتدله وه څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
53

د بامیان او دایکندي په ولایتونو کي د ښځینه وو د ګډون کچه معتدله وه څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
54

څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی د هرات او بادغیس په ولایتونو کي د رایي ورکوني په مراکزو کي د ښځینه کېدونوالو شمیر له نارینه و سره برابره تر سترګو کېدله
55

مردیان او خامیاب (د جامع جومات د رایي ورکوني مرکز) ولایت جوزجان څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
56

"په ځانګړی ډول، په کلیوالو سیمو کې د ټاکنو په ورځ زیاتره کورني خپله ښځینه غړي په کور کي ساتلی و. خو په ښارونو کي .... اکثره هغه باسواده ښځینه چې په تېرو ټاکنو کي رایه ورکړې وه او یا یې د رایي ورکوني په مراکزو کي کار کړې وي، دا ځل د وتلو خطر په ځان ونه اخیست. واشنګټن پوست (آګست ۳۱ ۲۰۰۹)..
57

په سهیل ختیځ زون کی د ښځو ونډه ډیره کمه وو او د نورستان په ولایت کي د ښځو ګډون دیر کم و. څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
58

یوناما اټکل کوي چې د وردک په اکثرو سیمو کي د ګډون کچه ډیره ټیټه وه (پرته له دوو ولسوالیو) او همدارنګه د لوګر په ځینو سیمو کي لکه: پل علم، برکي برک، او محمد آغه. او همدارنګه د کابل په ښار کي، د لوګر د ازری په ولسوالی کي، د پروان او پنجشیر په ولایتونو کي د ګډون کچه ټیټه وه

[59] اسوشیټید پریس (۱۹ اګست، ۲۰۰۹) د طالبانو په پخوانی ښار کي افغانان د رایي ورکووني لپاره ځانونه ثبتوي

[60] نیویارک ټایمز (آګست ۲۱ ۲۰۰۹) له بریدونو سره سره افغان ټاکني بریالی و بللي شوي

61

(جولای ۸ ۲۰۰۹). چوپتیا خشونت دی- په افغانستان کې د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی ته پای ورکړئ. د ۲۰۰۹ OHCHRیوناما او
کال د سپتمبر په ۷نیټه د ټاکنو د کمیسیون یوه ښځینه چاراواکی چې د مدني روزونکې په ډول کار کاوه، د راپورونو له مخې د قندهار ښار
د شهر نو په سیمه کې د یو ټوپک وال لخوا ووژل شوه. نوموړې ښځه همدارنګه د قندهار د ښځو د چارو په ریاست کې د بشري حقونو د
یوي فعالې په حیث پېژندل کېده. خو دا معلومه نه ده چې ایا د هغې وژنې د ښځو د چارو به ریاست کې د هغه کار او یا د ټاکنو په
کمیسیون کې د هغې د کار څخه ناشي شوی. یادونه د ملګری ملتونو ارشیف
62

واشنګټن پوست (آګست ۳۱ ۲۰۰۹). *Reverse Hopeful Trend*
63

د ساحوي فعالیتونو ریاست، د ټاکنو خپلواک کمیسیون (۲ سپتمبر ۲۰۰۹).
64

۶۶۴ د رایو اچونو مرکزونه د سړیو په ذریعه په غزني ولایت کې فعاله شوي وو ۵۵۲ یې په پکتیکا ولایت کې، ۳۴۹ په پکتیا او ۲۸۰
په خوست کې (یادونه: د ساحوی عملیاتو ریاست د ټاکنو خپلواک کمیسون (۲ سپتمبر ۲۰۰۹)
د غور په ولایت کې په ۳۳۰ د رایې اچونې په مرکزونو کې نارینه وو کار کاوه (یادونه: د ساحوی عملیاتو ریاست د ټاکنو خپلواک
[65] کمیسون (۲ سپتمبر ۲۰۰۹)
66

د ننګرهار په ولایت کې په ۲۰۸ مرکزونو کې نارینه کارکوونکي فعاله وو (یادونه: د ساحوی عملیاتو ریاست د ټاکنو خپلواک کمیسون
(۲ سپتمبر ۲۰۰۹)

67

د واشنګټن پوست ورځپاڼي ۲۰۰۹، اګست ۳۱) د امید بخښونکی تمایل په څوړه خبر ورکړی دی
[68] اسوشیتید پریس (۲۰۰۹، اګست ۲۴) د افغان ټاکنې د ښځو لپاره یو بد په شاتګ و
[69] د امریکا د سفارت له خوا د افغانستان د ټاکنو په باب راپور (۲۰۰۹، اګست ۲۰)
[70] د ټاکنو د خپلواک کمیسیون بیانیه د ټګیو د کمولو او د هغو د کشف لپاره د اقداماتو په اړه
[71] د ټاکنو د خپلواک کمیسیون بیانیه د ټګیو د کمولو او د هغو د کشف لپاره د اقداماتو په اړه
[72] د ټاکنو د قانون ۵۲ او ۵۳ مادې
[73] د ټاکنو د قانون ۵۴ ماده
[74] د ټاکنو د قانون ۴۹ (۱) ماده
[75] د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د سرمنشي خاص استازي بیانیه (د سپتمبر ۸، ۲۰۰۹)
د ۱۳ سپتمبر ۲۰۰۹ په جلسه کې د ټاکنو خپلواک کمیسون وویل چه د لاندی ذکر شوو رایو مراکزو نتایج به قرنتین شی ۱ (د رایو
مراکزونه چه د ۱۰۰۰ څخه زیاتې رایې یې ثبت کړی ۲ (د رایو مرکزونه او محلونه چه نوه خلاص خو نتایج رارسیدلی او ۳ د رایو
[76] مرکزونه چیرته د اچول شوی رایی شمیر د رایی د پانو د شمیر څخه زیات وو
[77] د ټاکنو د خپلواک کمیسیون مطبوعاتي وینا د ټاکنو د لومړنیو نتیجو د اعلان په باره کې (۱۶ سپتمبر، ۲۰۰۹)
http://www.iec.org.af

[78] تر ټولو لومړی قضیي هغه دي، چې که چیرې ثابتي شي، کیدای شي د ټاکنو په نتیجو باندې زیاته اغیزه وکړي
[79] د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون پریکړه ۸- ۹- ۲۰۰۹
http://www.iec.org.af
د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون پریکړه ۸- ۹- ۲۰۰۹ [80]
http://www.iec.org.af

[81] د ټګیو د کمولو او د هغو د کشف په باب د ټاکنو د شکایتونو د کمیسیون وینا
82

ملی دیموکراتیک انستیتیوت (این ډی آی) و نه شو کولای چې د ټاکنو په ورځ د امنیتي خرابی وضعي له امله جنوب او د جنوب شرق
ځینې برخو ته ولاړ شي. این ډی آی د ټاکنو د مشاهدې هیئت وینا د افغانستان د ولسمشریزو او ولایتي شوراګانو د ټاکنو په باب (۲۲
اګست، ۲۰۰۹)
83

د انتخاباتو د شکایتونو د کمیسیون فیصله. نمبر.
A-09-00-5033 et al (8 September 2009), http://www.ecc.org.af
84

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د کندهار ولایت د شورابک او د ریګستان په ولسوالیو کی د رایه
صنوقونه د شپی له خوا ډک شوی او رایه ورکونکی د رایه ورکولو سخه منع شوی دی. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی
صندوقونه د جمهور ریس کرزی په ګټه ډک شوی دی. د کندهار د شورابک په ولسوالی کی د بارز قبیلی مشرانو شکایت کړی چې افغان
ملی پولیسو د رایه صندوقونه ته ۲۳۹۰۰ رایه اچولی دی. د کندهار ولایت د ارغستان په ولسوالی کی رایه ورکونکی نه وو مګر
صندوقونه ډک ښویدی. د کندهار ولایت د سپین بولدک د ولسوالی د غازی عبدالله خان انتخاباتی مرکز د یو کاندید په کور کی ځای پر
ځای شوی او ۴۵ د رایه صندوقونه ورک شوی دی. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی رایه ورکونکی نه وو او د انتخاباتو

کارکونکو صندوقونه ډک کړیدی. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی مخکی له دی چی رایه ورکونکی مرکزونه ته راشی صندوقونه ډک شوی وو. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی یو کس صندوقونه د جمهور ریس کرزی په ګټه ډک کړل. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی یو کس صندوقونه د داکتر عبدالله په ګټه ډک کړی. د هلمند په ولایت کی صندوقونه د یو کس په کور کی ډک شویدی. د هلمند ولایت دلښګرګاه په ښار کی د افغان ملی پولیسو د انتخاباتو کارکونکی یی د یو لنډ وخت لپاره توقیف کړل تر څو چی صندوقونه ډک کړل. ظاهرا ۳۵ کسانو رایه ورکړی مګر د انتخاباتو کارکونکو په سل ګونو رایی شمیرلی دی. د هلمند ولایت د ګرشک د ولسوالی ولسوال رایه د کرزی په ګټه صندوقونو ته اچولی او مستقیما یی د رایی بکسونه د شمیرنی ځای ، د ولایت مرکز ته انتقال کړی دی. د هلمند ولایت د ناد علی په ولسوالی کی صندوقونه د یو ولایتی شورا د غړی په کور کی ډک شوی او د شمیرنی ځای ته انتقال شوی دی. . د هلمند ولایت د ناوه په ولسوالی کی افغان ملی پولیسو یو اتخاباتی مرکز خپل کورته انتقال کړی او صندوقونه یی ډک کړی.د زابل ولایت د شهر صفا په ولسوالی کی ۸ د رایه صندوقونه چی د زنانه مرکزونو نه وو د انتخاباتو د کارکونکو په کورونو کی مخکی له دی چی انتخابات پیل شی ډک شوی دی. د ارزګان ولایت د ترین کوټ په ښار کی د رایی صندوقونه د یو پخوانی حکومتی چارواکی په محل کی ډک شوی دی. د ارزګان ولایت د ترینکوت په ښار کی د کاندیدانو نماینده ګانو ۳۶ رایی شمیرلی دی ، مګر کله چی د ورزی په آخر کی د نماینده ګانو په حضور کی رایی وشمیرل شوی جمهور ریس کرزی ۲۲۵۲ رایی درلودی او همدا رنګه نورو کاندیدانو. د ارزګان ولایت د دهراود په ولسوالی کی افغان ملی پولیسو یو ورز وروسته د انتخاباتو نه پاتی رایی صندوقونه ته اچولی دی او د راپورونو له مخی د ارزګان د چوره په ولسوالی کی د رایی صندوقونه چی د ولایتی شورا د انتخاباتو رایی درلودلی ورکی شوی دی. د هلمند ولایت د لښکرګاه په ښار کی د ټاکنو د خپلواک کمیسون کارمندانو د ځانګړو کاندیدانو په ګټه اکثره رایی پاڼی په نښه کړی، د زابل په ولایت کی چارواکو او د ټاکنو د خپلواک کمیسون کارمندانو د ځانګړو شورا ولایتی کاندیدانو په ګټه رایی پاڼی په نښه کړی او د اورزګان ولایت د ترینکوټ په ښار کی د ټاکنو د خپلواک کمیسون چارواکو رای ورکونکو ته رایی پاڼی ندی ورکړی البته د ځانګړو کاندیدانو په ګټه رایی پاڼی په نښه کړی.

85

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د غزنی ولایت، اندړ ولسوالی د اکثره کلیو څخه زیات شمیر رایی ترلاسه شویدی. لکه چه ده نانی په کلی کی چیری چه ۱۶۰۰ اوسیدنکی ژوند کوی خو ۲۵۰۰۰ رائی د کرزی په نفه شمیرل شوی دی. د غزنی په ګیلان ولسوالی کی هم یو شمیر د رائی اچونو صندوقونو مخکی له دی چه مرکزونه پرانستیل شی ډک شوی وو. د پکتیا د حاجی احمد خیل په ولسوالی کی د ولایتی شورا دوو نوماندو د رایی پاڼی راغوندی کړی او د رایی اچونی مرکز ته نژدی یو کور ته انتقال اوصندوقونوکی ځای پر ځای کړی. د ټول ټاکنو خپلواک کمیسون غړو د اټکل له مخی پدغو درغلیو کی ګډون درلود. د پکتیا د پټان په ولسوالی کی هم د رای اچونو صندوقونه د ټول ټاکنونه یو ورځ مخکی ډک شوی وو. د پکتیا په شرنه ولسوالی کی لیدل شوی وو چه ۳۳۷ نتو په سهار که رائیه ورکړی وه او ۵ ساعته ورسته داسی معلومیده چه ګواکی ۳۰۳۸ خلګو رائیه وکړی ده. د ورځی په اوږدو کی رایه اچونکی په بربنډه ښه لیدل کیده. او هم په دی مرکز کی یو نفر د رای اچولو د ۵ کارتونوپه درلودلو سره څو ځلی رای ورکولو پاڼی په نښه کړی و. د پکتیا په ولایت کی د دند پټان چمکنی, جانی خیل او د احمد خیل په ولسوالیو کی د ټول ټاکنونه یو ورځ مخکی صندقونه ډک شوی او د پکتیا ولایت د زورمت ولسوالی، د رایی اچونی د مرکزونو د بندیدلو تر مخه د ټاکنو د خپلواک کمیسون چارواکو د کرزی او شورا ولایتی نمایندګانو ته اجازه ورکړه چه رایی پاڼی په نښه کړی.

86

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د ننګرهار د چپرهار په ولسوالی که د ښځینه د رای اچولو په مرکز کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون غړو دری صندوقونه د ولایتی شورا د یو خاص نوماند به ګټه ډک کړی و. د ننګرهار ولایت د جلال آباد په ښار کی د رای اچولو په مرکز کی د صندوقونو مهر و لاک شکولی شوی وو او رای په کی اچول شوی و. د لغمان ولایت د مهترلام ولسوالی په کنده کلی کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون کارکونکو د یوی ولایتی شورا کاندید په نفه ۳۰۰ رایی اضافه کړی د راپورونو له مخی یوازی ۱۰۰ ښځو رایه ورکړی خو ۴۰۰ رای ثبت شوی وی. د کنړ ولایت د اسمر په ولسوالی کی د رای ورکولو پاڼی د جمهوری ریاست خاص نوماند ته په نښه شوی وی. او د غازی آباد په ولسوالی کی هم د جمهوری ریاست د خاص نوماند صندوقونه ډک وو او د ولایتی شورا ګانو د نوماندو سندوقونه تش وو

87

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د کاپیسا د نجراب په ولسوالی د غازی جمیل د رای اچونی په مرکز کی د نوماندو استازو صندوقونه یی ډک کړی و. د کاپیسا ولایت د کوهستان په ولسوالی کی یو کس د رای اچولو صندوق خپل کورته انتقال او په خپل ګټه یی ډک کړ. د لوګر په پل علم سار کی د ولایتی شورا نوماندو د رای اچولو صندوقونه په خپلو او د ولسمشر کرزی په ګته ډک کړی. او همدا شان د عبدالله احمد زی د رای اچولو په مرکز کی د ولایتی شورا یو نوماند ټول د رای اچولو صندوقونه په دغه مرکزکی ډک کړی و. د لوګر په برکی برک ولسوالی کی او د کاپیسا په تګاب ولسوالی کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون غړو د ولایتی شورا نوماندو د خپل خان او د ولسمشر کرزی په ګته د رای اچولو صندوقونه ډک کړی و. د کاپیسا د کوه بند ولسوالی په ارب خیل او بولغین مرکزونو کی د ولایتی شورا نوماند د جعلی رایو په کار ولو تورن شوی و. د کوهستان په ولسوالی کی دوه صندوقونو د مرکز نه د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون د یو غړی لخوا کورته وړل شوی و. د کاپیسا د نجراب ولسوالی په قازی عبدلجمیل مرکز کی د ولسمشر کرزی په ګټه رای اچول شوی و . د لوګر ولایت د چرخ په ولسوالی کی یو شمیر صندوقونه ورک شوی و او سو ساعته وروسته د جعلی پانی څخه ډک پیدا شول. د لوګر ولایت په خوشی ولسوالی کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون غړو د ولسمشر د یو خاص نوماند د ځانګړی هسی په درلودلو سره تورن و. د لوګر په پل علم شار کی حینو صندوقونو د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون د غړو لخوا د ولایتی شور د نوماندو په ګټه ډک شول. د لوګر د هزره په ولسوالی کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون غړو صندوقونو ته د ولایتی شورا د نوماندو به نفه د جعلی رای په اچولو کی تورن وو. اوهم دا شان په همدی ولسوالی کی د ولایتی شورا یو نوماند د رای اچولو صندوق د مرکز نه خپل کورته انتقال او د خپل حان په ګته ۱۸۰۰ رایی پکی واچول. د وردک ولایت په میدان ښار ولسوالی کی د رای اچولو یو مرکز د دولت د دښمنانو د تهدید لمخی تړل شوی و او ورسته داسی معلوم شو چی ۸۰ رایه د حامد کرزی په ګته اچول شوی و. د وردک د سید آباد په ولسوالی کی د رای اچولو صندوقونو د پولیس لخوا ډک شول. په دغه ولسوالی کی ټول ټاکنوته د خلګو د نه ګدون سره سره

د کمیسون لخوا د رای اچولو دیر لوړ کچه بیان شول. د کابل شار په PD/18 د ولسمشر کرزی استازو د دوه مرکزونو څخه صندوقونه انتقال او ډک شوی ټندوقونه بیرته راوړل شول. د کابل په ښار د کمیسون غړو د ده کابل او ګل خانه په مرکزنو کی صندوقونه ډک کړل. د کابل په ولایت کی ځینو استازو د شپی لخوا ۷۰۰۰۰ رایه د کرزی په ګټه رای اچونو صندوقونو کی واچول. د پروان ولایت، چاریکار ولسوالی، درایی ورکولو په بعضی مراکزو کی د ټاکنو د خپلواک کمیسون چارواکو د کرزی په ګټه رایی پاڼی په نښه کړی. د لوګر په ازرا ولسوالی کی، د رایی په یوه محل کی، د شورا ولایتی یوه کاندید او د هغه مسلح نفرو رایی پاڼی په نښه کړی، او د پنجشیر په خنجی ولسوالی کی د ټاکنو خپلواک کمیسون چارواکو د شورا ولایتی کاندیدانو په ګټه رایی پاڼی په نښه کړی.
88

د سپتمبر ۷, ۲۰۰۹ د تول تاکنو د شکایاتو کمیسون د کمیسون د کندهار د ولایت د ۵۱ مرکزنو نتیجی باطل اعلان کړ، د سپتمبر ۷, ۲۰۰۹ د تول تاکنو د شکایاتو کمیسون د غزنی د ولایت ۲۷ مرکزنو نتیجه باطل اعلان کړ. فیصله شماره ,A09/007042 ECC A09/00/7371, A09/00/6650 د سپتمبر 8, ۲۰۰۹ د تول تاکنو د شکایاتو کمیسون د پکتیا د ولایت ۵ مرکزنو نتیجه باطل اعلان کړ. فیصله شماره A09/00/5033 ای،سی،سی
89

یو خپلواکه ملکی څارونکی
90

ECC order 2009-9-8 (8 September 2009) 116 http://www.ecc.org.af
91

د تول تاکنو خپلواک کمیسون په هر مرکز کی ۵۴۰ رایه اچونکی تخمین کری و
92

ECC order 2009-9-8 (8 September 2009)
93

په مرکزی زون د ورک ولایت د سید آباد په ولسوالی کی د هفته سیا, شش قلعه؛ لورمسی خیل؛ هوسا خیل او سلطان خیل په ساحو کی ټول رای اچونکو د ولسمشری په ګټه خپل رایه و کارول. په دغه ساحو کی بل هیڅ کا ندید ته رایه نده ورکړل شوی (یادونه: د ټاکنو خپلواک کمیسون رسمی نتایج)

[94] سمیز قومندانان چه د متنفز سړی په صفت په ټولنه کی مطرح دی: دوی عموما په ثبت یا نا ثبت شوی سلاح سنبال وی

[95] د رایی ورکولو په ساحو کی د ټاکل شوی مودی څخه وروسته د ټاکنو د قانون د ۳۸ او ۴۳ مادی ماتونه ده
96

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی په پکتیا ولایت د ګردیز په ښار کې د حامد کرزی پلویانو د خلکو لپاره ډوډۍ برابره کړې وه څو هغوي د ده په ګټه رایه واچوي؛ په جنوب کې په هلمند ولایت د لشکرګاه په ښا رکې د رمضان بشردوست پلویانو کمپاین وکړ او ښځې یې رهبري کولې، په همدې ښار کې د ولایتي شورا د یوه نوماند پلویانو د رایې اچونې د مرکز څخه بهر کمپیان وکړ، د کندهار ولایت د کندهار په ښار کې ښځینه رسمی چارواکو د مشخصو نوماندانو د ولایتي شورا لپاره کمپاین وکړ؛ او په لشکرګاه کې د ډاکټر عبد الله او ډاکټر بشردوست او د ولایتي شورا د یوه نوماند لپاره د رایې اچونې په مرکز کې کمپاین وکړ
97

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د فاریاب په ولایت کې د خلکو یو لوی ګروپ د رایې اچونې د مرکز څخه بهر د مختلفو کاندیانو پوسترونه ګرځول؛ د بلخ ولایت مزار شریف په ښار کې د ولایتی شورا د کاندیدانو استازو د رایې اچونې په مرکزونو کې د ننه کمپاین کاوه. د فاریاب په ولایت کې محلي اربابانو، د شورا مشر او د سیاسي ګوند پلویانو د مشخصو ولایتي شورا د نوماندانو لپاره کمپاین وکړ او رایه اچوونکې یې دې ته هڅول. سمنګان ولایت د ایبک په ښار کې د ډاکتر عبد الله پلویانو د دریو مرکزونو په نږدې کې کمپاین وکړ؛ د سرپل ولایت د سوزمه قلعه ولسوالی کې حکومتي چارواکو د حامد کرزی په ګټه کمپاین وکړ؛ د همدې ولسوالی په یوه مرکز (خانیقا) کې د ساحې مدیر د حامد کرزی په ګټه کمپاین کړی دی، د سرپل ولایت ولسمشریزه کاندیدانو د رایه اچوونکو لپاره ترانسپورتي وسیلې برابرې کړي او هغوي ته یې له ۵۰ تر ۱۰۰ افغانیانو پورې نغدې روپۍ ورکولې چې د مشخصو نوماندانو لپاره رایې وکاروي
98

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د نورستان ولایت په وامه ولسوالۍ کې ملاتړو د رایه اچوونې په مرکزونو کې کمپاین کولو څو چې د یو ځانګړی نوماند د ولایتی شورا د څوکۍ ملاتړ تر لاسه کړي او همدارنګه د ولسمشر کرزی لپاره؛ د ننګرهار ولایت د سره رود په ولسوالۍ کې د ولسمشر کرزی ملاتړو د رایه اچوونې د مرکزونو د ننه کمپاین درلود، د ننګرهار ولایت د سره رود د ولسوالۍ د کوک خیل د رایه اچوونې په مرکز کې د ډاکټر عبدالله عبد الله ملاتړو د رایه اچوونې په مرکز کې کمپاین درلود، د ننګرهار د ولایت په جلال آباد کې د ولایتي شورا یو نوماند ۳۰۰ شالونه د مجبور آباد د ښځینه د رایه اچوونې مرکز ته واستول څو چې هغه ښځینه نوماندانو ته وویشل شي، د ننګرهار ولایت د سره رود په ولسوالۍ کې په هغه مرکز کې چې د فقرالله په لیسه کې وو د حامد کرزی ملاتړو د حامد کرزی او د ولایتی شورا د یو تن نوماند پوسترونه د رایه اچوونې د مرکز د ننه د ځان سره درلودل، د ننګرهار ولایت د سره رود په ولسوالۍ کې د رایه اچونې په یوه مرکز کې چې په دوه سرکه ساحه کې وو د ولسمشر کرزی ملاتړو د رایه اچوونې د مرکز د ننه کمپاین درلود، د ننګرهار ولایت د شیرزادو په ولسوالۍ کې د ولایتي شورا د یو تن نوماند ملاتړو او ډاکټر عبد الله عبد الله کمپاین کوونکي ولیدل شول چې د کوټې خیل د رایه اچوونې د مرکز د ننه یې کمپیین درلود، د لغمان ولایت د مهترلام بابا په ولسوالۍ کې د کوخیل د رایه اچوونې په مرکزې کې د ډاکټر عبدالله عبد الله ملاتړو د رایې اچوونې د مرکز د ننه کمپاین کولو او د نورستان ولایت د پارون په ولسوالۍ کې په ۸ د رایه اچوونې په مرکزونو کې چارواکو د ولسمشر کرز ي لپاره کمپاین درلود
99

د ټاکنو د شکایتونو د کمیسیون د رایو اچوونو او رایه شمیرنې په اړه د شکایتونو د ارزونې لنډیز (۲۳ اگست- ۱۴ سپتمبر، ۲۰۰۹) http://www.iec.org.af

100

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د ننګرهار ولایت په جلال آباد کې د ولایتي شورا یو تن نوماند ۳۰۰ دانې شالونه د رایې اچوونې یو مرکز ته واستول څو چې ښځینه رایه اچوونکو ته وویشل شي (پورته یې وګورئ)

101

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د نیمروز ولایت د زرنج په ښا رکې د حامد کرزی د پوسټرونو سره نقلیه وسیلې ولیدل شوې چې خلکو ته یې بسکیټ، کیکونه او ګرم خواړه ویشل.

102

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د فاریاب ولایت په پشتون کوټ ولسوالۍ کې د نوماندانو استازو رایه اچوونکو ته لاربنوونه کوله چې د ولایتي شورا د یو ځانګړی نوماند لپاره رایه ورکړي. د سمنګانو ولایت د خرم واسرباغ په ولسوالۍ کې د یو تن محلي قوماندان او د ټاکنو د خپلواک کمیسیون چارواکو رایه ورکوونکو ته لاربنوونه کوله چې د ولایتي شورا او جمهوری ریاست د یو ځانګړی نوما ند لپاره رایه ورکړي، د فاریاب ولایت په پشتون کوټ ولسوالۍ کې د ټاکنو د خپلواک کمیسیون چارواکو د وړاندې ښځه د ولایتی شورا د یو ځانګړی نوماند لپاره د رایو پاڼې په نښه کړې وې، د فاریاب ولایت د خواجه سبزپوش په ولسوالۍ کې د ټاکنو د خپلواک کمیسیون چارواکو رایه اچوونکو ته لاربنودنه کوله چې د یو خاص نوماند لپاره رایه ورکړي (پخوانی قوماندان)، هغوي پخپله د رایه اچوونې د پردې تر شا ولاړو او د هغوي له خوا یې رایې واچولې چې دغه شخص د ولایتی شورا د نوماند سره تړاو درلود، همدارنګه یو پخوانی د سیمې قوماندان هم لیدل شوی دی چې رایه اچوونکو ته یې لاربنودنه درلودله، د بلخ ولایت د مزار شریف په ښار کې د ټاکنو د خپلوا کمیسیون چارواکو رایه ورکوونکو ته وویل چې یو ځانګړی نوماند ته رایه ورکړي او د فاریاب ولایت د غورماچ په ولسوالۍ کې د نوماندانو استازي، نورو رایه ورکوونکو او غیر مسوولو کسانو رایه ورکوونکو ته لاربنوونه کوله او د ټاکنو خپلواک کمیسیون ځینې چارواکي ولیدل شول چې رایو ورکوونکو ته یې د یو ځانګړی نوماند لپاره د رایه اچوونې د پردې ترشاره مشوره ورکوله

103

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د کندهارو لایت د سپین بولدک په ولسوالۍ کې دولتي چارواکو او ملي پولیسو خلک تهدیدول څو حامد کرزی ته رایې ورکړي، د کندهار ولایت د کندهار په ښار کې د ټاکنو د خپلواک کمیسیون ښځینه چارواکو بې سواده میرمنې دې ته هڅولې چې عبد الله عبد الله ته رایې ورکړي، د کندهار ولایت د کندهار په ښار کې سرحدي پولیسو رایه ورکوونکو ته لاربنوونه وکړه چې حامد کرزی ته رایه ورکړي، د کندهار ولایت د ژیړی په ولسوالۍ کې ملي پولیسو او د ټاکنو د خپلواک کمیسیون چارواکو په ولایتي مرکزونو کې رایه ورکوونکي دې ته راوبلل چې د ولایتي شورا یو نوماند ته رایې ورکړي. د کندهار ولایت د ریګستان په ولسوالۍ کې افغان سرحدي پولیسو رایې ورکوونکو ته لاربنوونه درلودله چې حامد کرزی ته رایې ورکړي، د کندهار ولایت د شورابک په ولسوالۍ کې افغان سرحدي پولیسو رایه ورکوونکو ته لاربنوونه کوله چې حامد کرزی ته رایه ورکړي، د ارزوګان ولایت د ترینکوټ په ښار کې یو تن دولتی چارواکي او د یو تن ولایتي شورا د نوماند نماینده رایه ورکوونکو ته وویل چې حامد کرزی او یو تن د ولایتی شورا نوماند ته رایې ورکړي، د ارزوګان ولایت د دهراود په ولسوالۍ کې یو تن دولتي چاروکی رایه ورکوونکو ته هدایت وکړ چې ډاکټر عبد الله عبد الله ته رایې ورکړي، د اروزګان د ولایت د چوره په ولسوالۍ کې ملي پولیسو رایه ورکوونکو ته وویل چې حامد کرزی ته رایې ورکړي ،او نیمروز ولایت د دلارام په ولسوالۍ کې یو تن د ولایتي شورا نوماند د لنډ وخت لپاره د پولیسو له خوا په دې وجه ونیول شو چې رایه ورکوونکو ته یې مشوره ورکوله چې ډاکټر عبد الله عبدالله ته رایې ورکړي

104

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د بغلان په ولایت کې د ټاکنو د خپلواک کمیسیون چارواکي د رایې اچوونې د پردې تر شا ولاړل څو رایه ورکوونکي دې ته راوبولي چې ډاکټر عبد الله عبد الله ته رایې واچوي، د کندز ولایت د کندز په ښار کې یو تن دولتی چارواکي رایه ورکوونکو ته لاربنودنه وکړه چې ډاکټر عبد الله عبد الله ته رایه ورکړي، د کندز ولایت د کندز په ښار کې یو تن محلي قوماندان رایه ورکوونکو ته لاربنوونه وکړه چې ډاکټر عبد الله عبدالله ته رایې ورکړي، د بدخشان ولایت د دره ایم په ولسوالۍ کې هغه ملي پولیس چې د رایه اچوونې د مرکز د امنیت لپاره ځای پر ځای کړای شوی و، د منجی په کلی کې یې رایه ورکوونکی ووهل او د دې لپاره یې وګواښل چې حامد کرزی ته رایی ورکړي، د بدخشان ولایت د خاش په ولسوالۍ کې هغه پولیس چې د رایه اچوونې د مرکز د امنیت د ساتنې لپاره ځای پر ځای کړای شوی وو د ډارکن په کلی کې یې رایه ورکوونکی ووهل څو هغوي تر تهدید لاندې راشي او حامد کرزی ته رایې ورکړي. د بدخشان ولایت د کشم په ولسوالۍ کې یو محلي قوماندان خلکو ته لاربنودونه وکړه چې ولسمشر کرزی ته رایې ورکړي د بدخشان ولایت د جرم په ولسوالۍ کې د چنګ په کلی کې د پارلمان د یو تن د کورنۍ غړی خلک په دې وګواښل چې حامد کرزی او د ولایتی شورا یو ځانګړی نوماند ته رایې ورکړي، د بغلان ولایت د دهانه غوري په ولسوالۍ کې یو تن محلي قوماندن د خپلو وسله والو کسانو سره خلک وډارول چې ډاکټر عبد الله عبد الله ته رایې ورکړي

105

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د کنر ولایت په مرکزکی یو زیات شمیر د نوماندو استازو د ټول ټاکنی د کارکوونکو په حضور کی خلکو ته لاربنوونه کوله چه خپله رایه دخاص نوماند په ګټه وکاروی. د ننګرهار ولایت د سرخرود د ولسوالی کی د فخرالله د لیسی د تاکنو په مرکز کی د کرزی پلویانو خلګو ته لاربنوونه کوله چه جمهرریس کرزی ته رایه ورکړی.
دننګرهار ولایت د حصارک او سرخرود د ولسوالیود کوشکک په مرکز کی د ولایتی شورا یوه نوماند دخپلو وسله والو په مرسته خلګ تهدیدول چه دته رایه ورکری. د ننګرهار ولایت دسرخرود د ولسوالی د غوچک په انتخاباتی مرکز کی د ټول ټاکنو کارکوونکو خلکو ته لارشوونه کوله چه د ولایت شورا یوه کاندید ته رایه ورکړی.د ننګرهار ولایت د کامی په ولسوالی کی دولایتی شورا کاندید او د هغه وسله والو خلګ تهدیدول چه دته رایه ورکړی. د نورستان ولایت د ویګل په ولسوالی کی دولایتی شورا کاندید خلګ تهدیدول چه دته رایه ورکری.دکنر ولایت په اسعدآبادکی دانتخاباتو کارکوونکی دیوه ولایتی شورا د کاندید د پلویانو په واسطه ووهل شول او ددوی د رایه ورکوونکو د ثبتولو کارتونه یی واخیستل

106

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د کابل ولایت د قره باغ دباغ علم د حاجی خلیل د کور په مرکز کی یوه کس خلګو ته لارښوونه کوله. دکابل ولایت د قره باغ ولسوالی په سنګ سبز کی د انتخاباتو یوه کارکوونکی کوښښ کاوه رایه ورکونکی و هڅوی چه عبدﷲ عبدﷲ ته رایه ورکړی. د کابل ولایت د میر بچه کوت ولسوالی د قشقار جومات ، داد مست ، پغمان قشنګ متوسطه او قلعه ملک لمرنی مکتب په مرکزونو کی د شورا غړیو رایه ورکونکوته هدایت ورکاو چه داکتر عبدالله عبدالله او بعضی ولایتی شورا کاندیدانوته رایه ورکړی. د کابل ښار په لسمه ناحیه (پی دی ۱۰) کی د جمهور ریس کرزی د کمپاین مسول خلګ تهدیدول چه کرزی ته رایه ورکړی. د کابل ولایت د شکردری د ولسوالی د بهزادی کلینیک ، کلای و زیر،دره شکر د لیسی ،شاه مردان او دشکر دری د لیسی په مرکزونو کی د داکتر عبدﷲ عبدﷲ استازو، بعضی مشرانو او د انتخاباتو کارکوونکو خلګ تهدیدول چه عبدﷲ عبدﷲ ته رایه ورکړی. د کابل ولایت د کابل په شارکی د انتخاباتو کارکوونکو خلګ تهدیدول او د بعضی کاندیدانو په ګته یی هدایت ورکاوه. د کابل ولایت د کابل ښار د ۵۰۰ فامیلی د لیسی په مرکز کی د لیسی کارکوونکی خلک تشویقول چه کرزی ته رایه ورکړی. د کاپیسا ولایت په کوبند ولسوالی کی د ولایتی شورا کاندید خلک ی تهدید ول چه د ته رای ورکی. د جمهوری ریاست کاندید د ولایتی شورا استازی تهدیدول. د کاپیسا ولایت د نجراب په ولسوالی کی زینو مرکزونوته نژدی وسله والو کسانو خلګوته لارښونه کوله چی یوی زنانه دولایتی شورا کاندیدی ته رای ورکړی. د پروان ولایت د سالنګ په ولسوالی کی د باغ میدان په مرکز کی یو مرکزی کارکونکی خلګو ته لارښونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی.د پروان ولایت د سرخ پاسا په ولسوالی کی یو قوماندان او د هغه کسانو خلک په وسلی تهدیدول

107

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د سمنګان ولایت د خرم او سارباغ ولسوالی کی د یو محلی قوماندان پلویانو او د انتخاباتو کارکونکو رایه ورکونکو ته لارښونه کوله چی ځانګړی ولایتی شورا او جمهوری ریاست کاندید ته رایه ورکړی. د فاریاب ولایت د پښتون کوټ په ولسوالی کی د انتخاباتو کارکونکو د یو خاص ولایتی شورا کاندید په ګټه رایه وکارولی. د بلخ ولایت د مزار په ښار کی د ښاکنو کارکونکو خلګوته هدایت ورکاوه چی رایه ورکړی. د فاریاب ولایت د غورماچ په ولسوالی کی د ښاکنو کارکونکو په انفرادی شکل خلګوته د پردی شاته لارښونه کوله چی یو خاص کاندید ته رایه ورکړی. د کندز په ولایت کی د اتخاباتو کارکونکو بیسواده رایه ورکونکو ته ویل چی جمهور ریس کرزی او بعضی ولایتی شورا کاندیدانوته رایه ورکړی. د ننګرهار ولایت د سرخ رود ولسوالی د غوچک د رایه ورکولو په مرکز کی د اتخاباتو کارکونکو خلکو ته لارشونه کوله چی د ولایتی شورا یو کاندید ته رایه ورکړی. د کندهار ولایت د کندهار په شار کی د ښاکنو زنانه کارکونکو ښځینه رایه ورکونکی تشویق کول چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړی. د کابل ولایت د شکر دره ولسوالی د بهزادی کلینیک،قلعه وزیر، دره شکر لیسه ، شاه مردان ، شکر دره د لیسه په مرکزونوکی د ښاکنو کارکونکو خلګ تهدیدول. د کابل ولایت د کابل په ښار کی د ښاکنو کارکونکو په قلعه نظر او محمد آصف مایل د مکتب په مرکزونوکی خلګ تهدیدول او هدایت ورکاوه چی بعضی کاندیدانوته رایه ورکړی. د پروان ولایت د سرخ پارسا ولسوالی د عبدالروف شهید د مدرسی په مرکز کی د انتخاباتو کارکونکو خلګوته لارښونه کوله چی خپلی رایه داکتر عبدالله عبدالله ته ورکړی

108

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د کندز ولایت د کندز په ښار کی یو حکومتی چارواکی خلګوته لارښونه کوله چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړی. د بدخشان ولایت د دره ایم ولسوالی د مونجی په کلی کی د افغانستان ملی پولیس چی د مرکزونه د ساتلو وظیفه درلوده خلګ وهلی او تهدید کړی چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د بدخشان ولایت د خاش ولسوالی د درکین په کلی کی د افغانستان ملی پولیس چی د مرکزونه د ساتلو وظیفه درلوده خلګ وهلی او تهدید کړی چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د کنړ ولایت په اسعد آباد کی د زنانه چارو د ریاست په انتخاباتی مرکز کی یو حکومتی کارکونکی زنانه رایه ورکونکی تشویقول چی یو خاص ولایتی شورا کاندید ته رایه ورکړی. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی حکومتی کارکونکو او افغان ملی پولیسو رایه ورکونکی تهدید ول چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. افغان سرحدی پولیس ۵ لیدونکی او د کاندیدانونه نماینده ګان کله چی دوی د صندوقونه د دکه ولو په باره کی شکایت وکړ د لند وخت لپاره ونیول. د کندهار ولایت د کندهار په ښار کی د افغان سرحدی پولیسو خلګوته لارښونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د کندهار ولایت د زیری ولسوالی کی افغان ملی پولیسو رایه ورکونکوته لارښونه کوله چی د ولایتی شورا کاندید ته رایه ورکړی. د کندهار ولایت د ریګستان او شورابک په ولسوالیو کی افغان سرحدی پولیسو خلګوته یی لارښونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته ورکړی.د ارزګان ولایت د ترینکوت په ښار کی یو حکومتی چارواکی زنانوته لاښونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د ارزګان ولایت د چوره په ولسوالی کی افغان ملی پولیسو خلګوته لارښونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د پروان ولایت د سالنګ په ولسوالی کی د باغ میدان په انتخاباتی مرکز کی یو حکومتی چارواکی خلګوته لارښونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی

109

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د کندهار ولایت د کندهار د ښار، ریګستان او شورابک ولسوالیو کی افغان سرحدی پولیسو خلګوته لارښونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د ارزګان ولایت د چوره په ولسوالی کی افغان ملی پولیسو خلګوته لارښونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د ارزګان ولایت د دهراود په ولسوالی کی یو حکومتی چارواکی خلکوته لارښونه کوله چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړ

110

د بیطرفی اساس په دغه متن کی داسی تعریف شوی چی حکومتی چارواکی خپلی دندی په مکمله بیطرفی په شمول ددی چی دولتی منابعی د یو خاص کاندید په کټه وانچوی سر ته ورسوی. د افغانستان د اساسی قانون ۵۰ ماده او جمهوری ریاست د ۲۰۰۹، کال د می د میاشتی اعلامیه په اتخاباتو کی د حکومتی چارواکو د نه مداخلی په هکله وګوری

111

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د فاریاب ولایت د خواجه سبز پوش په ولسوالی کی یو پخوانی قوماندان لیدل شوی چی خلګوته یی د انتخاباتی مرکز په دننه کی هدایت ورکاوه. د سمنګان ولایت د خورم او سارباغ په ولسوالی کی د یو

محلی قوماندان پلویانو رایه ورکونکو ته د یو خاص ولایتی شورا او د جمهوری ریاست د کاندید په گټه هدایت ورکاوو.د کندز ولایت د کندز په مرکز کی یو محلی قوماندان خلګوته هدایت ورکاوو چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړی.د بدخشان ولایت د کشم په ولسوالی کی یو محلی قوماندان خلکوته هدایت ورکاو چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د بغلان ولایت د دند غوری په ولسوالی کی یو محلی قوماندان او د هغه وسلوالو خلګ یی تهدید وول چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړی. د ننګرهار ولایت د سرخ رود او حصارک په ولسوالیو کی یو د ولایتی شورا کاندید او د هغه وسلوالو کسانو خلګ تهدید وول چی دته رایه ورکړی. د ننګرهار ولایت د کامه په ولسوالی کی د ولایتی شورا کاندید رایه کرکونکی یی تهدید وول.د کاپیسا ولایت د نجراب په ولسوالی کی وسله والو کسانو د انتخاباتی مرکزونه ته نژدی خلګوته یی هدایت ورکاو چی یو زنانه ولایتی شورا کاندید ته رایه ورکړی. د پروان ولایت د سرخ پارسا په ولسوالی کی یو محلی قوماندان او د هغه وسله والو کسانو خلګ تهدیدول چی یو خاص کاندید ته رایه ورکړی

112

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د کاپیسا ولایت د کوهستان اول او کوهستان دویم او محمود راقی ولسوالی او د لغمان ولایت د الینګار له ولسوالی څخه شکایتونه رسیدلی دی

113

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چي د کابل ولایت د سروبی په ولسوالی کې د قلعه کلان د مسجد په رایه اچونې مرکز کې رایه اچوونکو څو ځله د څو مشخصو نوماندانو په ګټه چې د ولایتي شورا لپاره نوماند و، رایه اچول شوې ده. دغه کار د شهرک سروبی کلینیک مرکز د شهرک په لومړنی ښوونځي مرکز کې، د دارای مسجد په مرکز، د هودخیلو د نجونو د منځنۍ ښوونځی مرکز د غازی الله یار د مسجد په مرکز، د شیر خان مسجد په مرکز د تورکانۍ ملک کریم په مرکز کې شوی دی؛ د خاک جبار په ولسوالی کې، د کابل ولایت د ملنګ شاه رسول په رایې اچونې مرکز، او زندان ولی خان د منځځنی ښوونځی به مرکز کې رایه اچوونکو څو ځله خپل کارتونه کارولی دي، د کاپیسا ولایت په محمود راقی ولسوالی کې د زراعت په رایې اچونې مرکز کې رایه اچوونکو څو ځله د مشخص نوماند په ګټه چې د ولایتي شورا لپاره کاندید و، کارتونه کارولی دي؛ د کاپیسا ولایت د کوهستان اول او محمود راقي په ولسوالیو کې رایه اچوونکو سره څو کارتونه موجود وو او هر ځلې یې له ګوتو څخه د تېلو په ذریعه د رنګ د پاکولو وروسته بیا رایه اچولې ده؛ د کوهستان دویم ولسوالی کې د ولایت د چارواکو د کورنۍ غړي څو ځلې د رایې اچوونې لپاره راوړی دي، دې ښځینه غړو خپلو ګوتو څخه رنګ پاک کړی وو او بیا یې رایه اچولې ده؛ د لوګر ولایت د محمد اغا ولسوالی کې رایه اچوونکو څو ځله د سهاک ستانکزی په ګټه څو ځلې خپل کارتونه کارولی دي؛ په جنوب شرقي برخه کې د سید کرم په ولسوالی کې، د پکتیا ولایت د ظاهر خان هاوس مرکز ویلی دی چې ځینې رایه اچوونکو څو څو کارتونه درلودل. په شرقي برخه کې، په سنګر، وارنتا او سخره مرکزونو کې د الینګار ولسوالی او د لغمان ولایت د قرغه ای ولسوالۍ، د شهیدانو او کاکاس په مرکزونو کې شک شوی و چې رایه اچوونکو څو ځلې خپل کارتونه کارولی دي، د ننګرهار ولایت په بټې کوټ ولسوالی کې رایه اچوونکي د ولایتي شورا لپاره ډیروو (۲۸۰۰) او د ولسمشریزو ټاکنو لپاره کم وو (۱۳۰۰) کله چې د رایه اچوونکو د ثبت پاڼې وکتل شوې څرګنده شوه چې په یوه ثبت کارت باندې څو ځله رایې اچول شوې وې

114

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د پنجشیر ولایت په خنج کې یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون ډېر کم شمیر ښځې لیدلی دي چي د رایې اچونې لپاره راغلي دي، سره د دې چې د رایې اچونې د مرکز په مجله کې ډېرې ښیې نتیجې ښودل شوې دي؛ دې مجلې د پنجشیر ولایت د خنجو په سیمه کې ۲۰۰ ښځې په دریو ساعتونو کې ښوولې دي. که څه هم راپورونه وایې چې د خنجو په کلی کې نږدې ۲۵۰ تنه نفوس اوسي؛ د پکتیا ولایت د ګردیز په ښار کې د منګلو د قوم له یو شمیر خلکو سره د رایې اچونې د ثبت ځینې کارتونه لیدل شوی او هغوي ویلی دي چې دوی یې د خپلو کورنیو د ښځینه غړو لپاره رایې اچوي

115

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د پکتیا ولایت د ګردیز په ښار کې یو شمیر نجونې د رایې اچونې په مرکزونو کې لیدلې دي؛ د غزی ولایت د ارجستان په ولسوالۍ کې رایې د نورو کسانو لپاره اچولې شوی دي ځکه چې حملې کیدلې؛ د پکتیا ولایت د سید کرم په ولسوالۍ کې د ښځو له ۱۰۵۰ ثبت کارتونو څخه استفاده شوې ده او د دې ولایت د احمد اباد په ولسوالی کې کورنیو نارینه غړی لیدل شوی دي چې د خپلو ښځینه غړو په استازیتوب رایې واچوي

116

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسون په ښنه کړی چه د کابل ولایت د ده سبز په ولسوالۍ کې د کوشي، باچا صاحب، باچا صاحب لومړنی ښوونځی په مرکز کې د نورو کسانو لپاره رایې اچول شوي دي. د کابل ولایت د چاراسیاب ولسوالی د خیراباد، برج برق مسجد، قلعه نعیم او د ملالۍ شهیدې په لسیه کې د رایې اچونې په مرکزونو کې د نورو لپاره رایې اچولې شوي دي. د کاب لولایت د بت خاک په ولسوالی کې د پارلمان غړو د ثبت کارتونه غونډول او هغه یې د ولایتي شورا د مشخصو نوماندانو په نوم نښاني کول، د کاپیسا ولایت په محمود راقي ولسوالی کې د ولایتی شورا د نوماند له خوا د نورو لپاره رایه اچولې شوې ده، د همدې ولایت د کوه بند په ولسوالی کې هم د نورو لپاره رایې اچولې شوې دی؛ د کاپیسا ولایت د کوهستان او محمود راقي په ولسوالیو کې د نورو لپاره د رایې اچونه لیدلې ده؛ د پنجشیر ولایت د دورنما په ولسوالۍ کې هم دغه عمل سرته رسیدلی دی

117

په بدخشان او تخار ولایتونو او د بغلان ولایت د پلخمری په ښار کې، ماشومان د نجونو په ګډون لیدل شوی دي چې رایې اچولې دي څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی

118

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون له خوا د الینګار ولسوالی د سنګر، وارنتا او سخره په مرکزونو کې او د قرغه ای ولسوالی د شهیدانو او کاکاس په مرکزونو کې ماشومان د رایې اچولو په حال کې لیدل شوی دي. د ننګرهار ولایت د جلال آباد په ښار کې دوه تنه ماشومان د رایې اچونې په حال کې لیدل شوی دي. د کنړ ولایت د اسعد اباد ولایت په ولسوالی کې نږدې ۴۰ ٪ رایه اچوونکی

ماشومان وو همدارنګه مشاهده کوونکو د ننګرهار ولایت د دره نور او بهسود ولسوالیو کې په ځینې مرکزونو کې ماشومان د رایې اچونې په حالت کې لیدلی دي

[119] د یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون له خوا د کاپیسا ولایت په زیاتو رایه اچونې مرکزونو کې ډیر شمیر ماشومان د رایې اچونې په حال کې لیدل شوی دی، د کابل ولایت د قره باغ په ولسوالی کې درې ښځینه ماشومانو کوښښ کاوه چې رایې واچوي، د کابل په ښار د خیرخانې په ساحه کې د غلام حیدر خان په ښوونځی کې یوه تن ځوان هلک څو ځله رایې اچولې دی او هر ځل یې د خپلې ګوتې څخه رنګ پاک کړی دی، د کابل په ولایت کې څلورو تنو ماشومانو د پولیس په ۹ حوزه کې رایې اچولې دي؛ د پروان ولایت په مختلفو ولسوالیو کې لیدل شوی دی چې زیات شمیر رایه اچوونکی ماشومان وو

[120] په ځینو مواردو کې دغه ستونزې د دې باعث شولې چې د رایو د مرکزونو په پرانستلو کې ځنډ راغلی

[121] د زیاتو معلوماتو لپاره مراجعه وکړی د کمپاین په دوره کی د بیان د آزادی په هکله د بشر د حقوقو د خپلواک کمیسون او یوناما د سیاسی حقونو ګد راپور ته

[122] ټول ټاکنود خپلواک کمیسون د رسنیو د نظارت پروژه ۱۳ اګست ۲۰۰۹

[123] 18 August 2009چارواکو الیکترونیکی او چاپی رسنی د کاری قوانینو څخه په سر غړونی باندی تورنه وی د رسنیو د کمیسیون د جوړولو او ډلیز رسنیو د فعالیت د تنظیم په هکله د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون د ۶ مادی وایی چه نه یوازی نوماند مکلف دی چه د مبارزی څخه ډډه وکړی بلکه رسنی هم د کاندیدانو د فعالتونو، د نتایجو اعلان او نشر یا د نظر پوښتنی د سروی د پوښښ څخه منع شویدی

[124] د وزارت خارجه د نشراتو او معلوماتو ریاست ۱۹ اګست ۲۰۰۹

[125] ایی ایف پی، ۱۹ اګست ۲۰۰۹ افغان دولت ژورنالیستان په شړولو تهدید کړی.

[126] دویټرز، ۱۹ اګست ۲۰۰۹ ملګری ملتونه د افغانستان څخه د رسنیو د بندیز لیری کولو غوښتنه کوی.

[127] ایی ایف پی، د نړیوال خبر، ۱۹ اګست ،۲۰۰۹ د افغان حکومت د رسنیو د بندیز پر سر تر فشار لاندی دی.

[128] دویټرز، ۱۹ اګست ۲۰۰۹ ملګری ملتونه د افغانستان څخه د رسنیو د بندیز لیری کولو غوښتنه کوی.

[129] د افغانستان رسنیز پړاو، د ټاکنو محلی پرګرامونه، ۲۰ اګست ۲۰۰۹ د انټر نیوز شبکه